

Samenhang in dagelijkse problemen en gebeurtenissen

Tweede ongewijzigde druk september 2010

Sociaal en Cultureel Planbureau
Rijswijk, januari 1984

Tien jaar Sociaal en Cultureel Planbureau

Tien jaar geleden, in januari 1974, verrees naast het sociaal-economisch en het planologisch het Sociaal en Cultureel Planbureau. Gedurende het afgelopen decennium heeft dit nieuwe instituut zich een eigen plaats in de ambtelijke en wetenschappelijke wereld weten te veroveren. De waardering voor zijn advisering en onderzoek is gegroeid. Het Planbureau, hoewel nog steeds in opbouw, komt niet met een negatief saldo uit de achter ons liggende jaren.

Tien jaar is natuurlijk veel te kort om uitgebreid en uitbundig feest te vieren. Dat zou ook niet passen in deze tijd van ernstige moeilijkheden en gedwongen zuinigheid.

Aber die Gedanken sind frei. Wat wel kan, is even afstand nemen tot het dagelijkse dictaat van wetenschap en ambtenarij. Een aantal medewerkers, die zich dag in dag uit, met veelomvattende en ingewikkelde studies bezighouden, veroorloven zich in dit boekje een uitstapje naar de literatuur. Voor de aardigheid schreven zij, in hun vrije tijd, met elkaar een detective-roman, die zich voor een deel binnen de muren van het Planbureau afspeelt.

Het resultaat van deze gezamenlijke inspanning is een dynamisch groepsportret. Alle afdelingen en alle medewerkers spelen een rol in het verhaal, dat uiteraard geheel aan de breinen van de initiatiefnemers is ontsproten. Niets in dit boekje is wetenschappelijk verantwoord.

Reproductie-onderneming Elkerbout, waar de meeste publikaties van het SCP worden gedrukt, bood als verjaardagscadeau de produktie van deze bijzondere uitgave aan. Deze geste, die wij vanzelfsprekend zeer waarderen, maakte het mogelijk onze collectieve *violon d'Ingres* een professioneel foudraal te geven.

Drs. A.J. van der Staay
(directeur)

I

Vrijdagavond 6 januari 1984

Gerrit hield zich nu al langer dan een uur op het toilet verborgen. Hij zat allesbehalve gemakkelijk, maar de kans was klein dat men hem hier zou ontdekken. Gerrit was van nature geen filosoof. Als hij niets om handen had, zat hij altijd met het probleem dat hij niet wist waaraan hij moest denken. Hij was iemand die zich argeloos door de tijd bewoog, het jaar indeelde in lente, zomer, najaar en dan de feestdagen. Dat het zomer was geworden merkte hij als de CV in zijn flat automatisch uitging. Ook het etmaal ging als een amorfe stroom aan hem voorbij, met tijdsaanduidingen als: overdag, eerste journaal, 's avonds niet zo laat, 's avonds laat, en op zondag Studio Sport. Hij had dus eigenlijk geen horloge nodig, wat hem nu lelijk opbrak. Lang nadat de belendende wc's voor het laatst waren doorgetrokken, bleef hij zich nog schuilhouden.

Pas toen in de huizen tegenover het Delta Lloyd-kantoorgebouw Loeki de Leeuw plaats maakte voor Fred Emmer, waagde Gerrit zich op de gedempt-verlichte gang. Stram van de lange zit ging de beroepsinbreker op zoek naar de afdeling KREDIET. Hij had er geen benul van hoe grote kantoren worden schoon gehouden. Dat schoonmaakdiensten pas na de kantooruren een ploeg Marokkanen en oudere vrouwen met de nodige reinigingsartikelen inzetten, was hem onbekend. Daarom is het hem verborgen gebleven, dat hij slechts door toeval niet was ontdekt. Alleen omdat er die avond geen schoonmaker in het gebouw aanwezig was, en dit om de even toevallige als simpele reden, dat de Marokkanen en oudere vrouwen staakten. Zij staakten om verschillende redenen, sommigen voor hoger loon, anderen voor betere apparatuur, en een enkeling voor het recht om tijdens het werk niet door dezelfde of de andere sekse te worden lastig gevallen. Hoe het ook zij, men staakte, en daarom kon Gerrit ongestoord op zoek gaan naar KREDIET.

II

Maandagochtend 9 januari 1984

'U zij de glorie, U alleen o Heer.'

'U alleen zijt de Victorie, U, U alleen o Heer.'

De onberispelijk geklede man met het gouden brilmontuur heeft een vrij hoge stem. Hij zingt de psalm vol overgave. Verstoord en lichtelijk gegeneerd kijken de bij hem in de lift staande werknemers van het verzekeringsbedrijf Delta Lloyd voor zich uit. Op weg naar de prikklok worden zij op deze regenachtige maandagochtend geconfronteerd met een onbevangen zingende dr. J.W. Becker, als wetenschappelijk ambtenaar verbonden aan het Sociaal en Cultureel Planbureau. Deze overheidsinstelling bevindt zich op de zesde en zevende etage van het Delta Lloydgebouw, gesandwiched tussen schadegevallen en levensverzekeringen. Op de zevende verdieping aangekomen verstommen de tremolo's en maakt dr. Becker zich op om de burelen van het SCP te betreden.

'Werk ze,' spreekt hij de doorgaande werknemers bemoedigend toe, en verlaat de kooi.

Recht tegenover de lift hangt een schilderij waarop Koningin Wilhelmina te paard in bijna levensgrote afmetingen is afgebeeld. Als echte Hagenaar bekruipt Becker iedere keer opnieuw de neiging om even halt *en front* te maken, bij zo'n rechtstreekse confrontatie met wijlen de oude koningin. Zoals iedere morgen slaagt hij erin om deze aanvechting te beheersen. Hij slaat links af en loopt naar de kapstok aan het eind van de gang. Zorgvuldig ontdoet hij zich van zijn overjas, pakt het hangertje met de aanduiding *Dr. J.W. Becker* en drapeert het kledingstuk. Vervolgens vouwt hij zijn shawl (Burberry-clan) op en vlijt deze op de kapstok. Daarna volgt de pet (eveneens Burberry, van Christies, London, geïmporteerd door Wulfsen en Wulfsen) en daarop de grijsleren handschoenen. Een ordelijke en lege kamer wacht hem nu en drie kwartier rust. De collega's zijn er zo vroeg in de ochtend nog niet. Maar goed ook! Straks begint het storende geloop over de gang, het rumoer van de binnenkomers, de doorkomst van bezwete fietsers in hun baadjes, de treingroep van negen uur, waaronder de nieuweling waarmee hij zijn kamer tegenwoordig moet delen. Inbreuk, inbreuk... Vooral de maandagochtend! Stukken voor de middagvergadering van zijn staf, het gezeur om de krant, de inspanning van de minimale conversatie die hij zijn kamergenoot verschuldigd is.

Onverwacht geschuifel in de gang verraadde de binnenkomst van drs. Carlo van Praag.

'Dag collega', zegt Becker gelaten, 'welk een ongedacht genoeg op dit vroege uur.'

'Een matig genoeg, vrees ik, maar het is in ieder geval wederzijds.'

Dr. Becker lacht. Van zijn mannelijke collega's is Van Praag de minst hinderlijke. Hij laat zich moeiteloos in de kleine ironische toneelstukjes duwen, die het leven net dragelijk maken. En de zwaarmoedigheid van de man werkt bijna stimulerend! Becker beziet zijn collega.

'Maar welk een bewolkt gelaat, collega,' merkt hij op, 'er is toch niets dat u kwelt?'

'Niets dat niet met een goede sigaar zou kunnen worden verholpen.'

Blik en stem van Van Praag zijn in volstrekte tegenspraak met de optimistische strekking van zijn repliek.

'Welzeker, collega, die kun je krijgen. Ik ga echter wel onmiddellijk verder met mijn verhaal over *waarden*. Want dat moet deze week de deur uit. Kan ik de waarde collega ook nog dienen met het ochtendblad?'

'Dat sla ik niet af.'

Van Praag weigert zelden iets dat hem van zijn werk afhoudt.

'Jij hebt tenminste geen gebied waarop nieuwe ontwikkelingen zijn te signaleren,' zegt hij afgunstig. 'Maar ik moet nu al voor de zesde keer een verhaal over volkshuisvesting schrijven, voor het *Sociaal en Cultureel Rapport*. en Aat wil deze week het eerste concept zien.'

Intussen hebben beide heren de deur van Beckers kamer bereikt. Becker gebaart uitnodigend. 'Ga toch voor, wat ik u bidden mag.'

Van Praag doet een stap naar voren en blijft in de deuropening staan.

'Wat talmt ge toch, collega?' Er moet wel gang in zitten: sigaar, krant, en opgedonderd!

Van Praag stapt zwiggend opzij en wijst.

De kamer biedt een heel andere aanblik dan de vrijdagmiddag daarvoor. De grote

..Er is toch niets dat u kwelt?..

stalen archiefkast staat open, de inhoud ligt ten dele over de vloer verspreid. De bureauladen zijn opengetrokken. Een gestalte hangt in onnatuurlijke houding over het bureau. Een bakje memo's staat als een eilandje in een zwarte plas, die over een deel van het bureaublad is uitgevloeid. De smalle rug beweegt niet. Becker verbreekt de stilte. Hij loopt op de gestalte toe en raakt voorzichtig een bungelende hand aan.

'Dood', zegt hij. 'We raken niets meer aan en bellen meteen de politie.' Een zweem van stottering bij zijn laatste woorden verradt zijn emotie.

'Beheerst', denkt hij, 'blijf meester van de situatie.' Hij voelt een lichte ontroering en vraagt zich af hoe zijn *Vinkje* zal reageren, zijn jonge assistent bij het onderzoek *Arbeid morgen: zin, tegenzin of onzin?*

Van Praag probeert zijn trillende wijsvinger in de 2 van de kiesschijf te prikken.

'Wat zal Aat hiervan zeggen', denkt hij.

III

'Ja mevrouw, ik heb het genoteerd. Twee ons kaas en een halfje wit. Het komt in orde! Dag mevrouw.' Marieke glimlacht, haar dienst zou onvolledig zijn geweest als dit vriendelijke dametje niet gebeld zou hebben. Het was trouwens heel wat beter dan het gebruikelijke telefoontje van BB, de Boze Buurman. Waar had hij het vandaag nu weer over? Ze moesten maar iemand sturen, anders zou hij zelf zijn luidruchtige buurjongen 'z'n bekkie wel verbouwe'. Marieke schudt haar hoofd: je maakt wat mee op de meldkamer!

In deze gedachten verzonken, blikst zij door de ultra-moderne meldkamer van de gemeentepolitie. Met al die flitsende lichtjes op de panelen en de zacht-groene glans van de beeldschermterminals had het toch wel iets science fiction-achtigs, zoiets als *Star Wars*. Tenminste..... als brigadier Philippi haar niet met zo'n puur menselijke, meewarige en tegelijkertijd waarschuwend blik aan zou kijken.

Marieke schrikt op uit haar dagdroom, een maandagochtend-kwaal, en blikst snel over haar tafel. Er flitst een lichtje op. Ze drukt haastig een knopje in en zegt: 'Politie, goedemorgen.'

Na enig gemurmel op de achtergrond en een stem die sist: 'Laat mij maar', klinkt een zeer gedecideerde en lichtelijk geaffecteerde stem in haar oren, die uitermate kalm zegt:

'Goedemorgen, u spreekt met Becker, met C-K, van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Ik heb iemand gevonden in mijn werkkamer, iemand van het mannelijk geslacht om precies te zijn. Niets bijzonders, zou u zeggen, ware het niet dat deze man blijkbaar een gáátje in zijn lichaam heeft, waaruit zoveel blòed is gestroomd, dat hij nu dood is, mòrdsdood mag ik wel zeggen.'

Tijdens de korte adempauze die zelfs de heer Becker blijkt nodig te hebben, denkt Marieke razendsnel na. Getraind als zij is, heeft ze gedurende het gesprek al enige gegevens ingetoetst in het *standaardmenu*. Ze zou nu een meldingscode in moeten vullen, maar welke? 'Gaatje in het lichaam, dood, néé morsdood, code 2', denkt ze en slaat deze vervolgens aan op haar toetsenbord. Onmiddellijk verschijnt de bevestiging van haar gedachte op het beeldscherm: code 2 = MOORD.

Deze simpele handeling is voor het geautomatiseerde systeem aanleiding om vele

..Van Praag wijst zelden iets af, dat hem van zijn werk houdt...

(figuurlijke) toeters en bellen in te schakelen. Zo verschijnt eerst de mededeling dat het hier om een prioriteit 1 gaat, gevolgd door het bericht dat de supervisor, de brigadier dus, van nu af meekijkt, alsook de mobilofonist(e).

De tekst vervolgt met een opsomming wie er eventueel ingeschakeld moeten worden: de politie-arts, de GG en GD, de technische recherche enzovoorts.

Tot slot verschijnt de waarschuwing: VERIFIEER DE GEGEVENS, PAS OP VOOR GRAPPENMAKERS !!

'Nou', denkt Marieke bij dit laatste bericht, 'aan de tongval te horen zal dat wel meevallen', en ze krijgt bij deze gedachte een visioen van een gerimpelde en gebogen professor die de telefoonhoorn tussen duim en wijsvinger geklemd, met opgetrokken neus naar de plas bloed met daarin het lijk staat te kijken.

'Bent u daar nog', klinkt de professorabele stem plotseling.

Terwijl Marieke het adres opvraagt en controleert via het, ook al geautomatiseerde, stratenregister, is er elders in de kantoortuin een beheerste, maar toch ook gehaaste reactie te bespeuren. De mobilofoniste constateert dat de dichtstbijzijnde ASE, de assistentie surveillance eenheid, op nog geen twee minuten rijden van het gebouw aan de Van Markenlaan verwijderd is. 'ASE-7 wilt u naar.....'

De ASE-7 bemanning spoedt zich naar de opgegeven bestemming. Aldaar aangekomen hebben beide agenten slechts één blik nodig om de ernst van de situatie te doorzien.

'Pak de telefoon maar, Donald, dit is niet voor afluisteraars bestemd', zegt de één tegen zijn collega, 'en vraag of Bloed en Tranen met gezwinde spoed kan worden gestuurd.'

IV

Vera Gageldonk heeft er nooit veel voor gevoeld om de hele dag tussen vier muren opgesloten te zitten. Na haar eindexamen heeft ze alle wervende folders van Instituut Schoevers, van banken en verpleeginrichtingen resoluut in de prullebak gegooid en zich aangemeld bij de politie. Weliswaar moet je bij de politie ook veel papierwerk door je handen laten gaan - veel te veel, naar haar onbescheiden mening - maar in ieder geval was er soms ook actie in de open lucht. Helaas, in Grijswijk, zoals ze haar standplaats in gedachten pleegt te noemen, valt wat dat betreft weinig te beleven. Wat vandalisme en parkeerovertradingen van ambtenaren vormen de hoofdmoot van het politiewerk in de kleurloze suburb van de residentie. Soms heb je een meevaller. Dan is er een leuke demonstratie van zigeuners of van een groep Zuid-Molukkers bij een van de subsidieburchten van het ministerie van WVC. Dat zijn lichtpunten in het weinig enerverende bestaan van een actieve medewerkster van de Rijswijkse politie. Maar vandaag is er écht werk aan de winkel voor de technische recherche, bijgenaamd Bloed en Tranen. Wat een bof, dat ze nu net dienst draait. Er is iemand vermoord bij de ambtenaren. Om 8.23 uur is het bericht doorgekomen bij de Meldkamer: 'Een lijk op het Sociaal en Cultureel Planbureau, moord of doodslag.' 'Misschien wel moord en doodslag', oppert brigadier Drieslag hoopvol, als ze in de Volvo naar de plaats des onheils scheuren, 'of kan dat niet, juridisch-technisch geproken?'

Drieslag is een te dikke man, met een neiging om te veel te praten.

..Ik ben mevrouw Van der Drift...

'Sociaal planbureau, heb jij daar ooit van gehoord?' vraagt Gageldonk aan haar collega. Drieslag schudt zijn hoofd.

'Ze zullen daar wel uitrekenen hoeveel wij minder krijgen', antwoordt hij, terwijl hij met sirene en zwaailicht aan, de surveillancewagen door het spitsuur loodst.

'Waarom zou je dáár iemand vermoorden?' houdt Gageldonk aan.

'Misschien dacht iemand: dan gebeurt er tenminste eindelijk iets.'

'Laten we het daar voorlopig maar op houden.'

Voor het kantoorgebouw aan de Van Markenlaan wordt het tweetal opgewacht door een rijzige dame. Blonde krullen duiken onder haar hoofddeksel uit. Een hoed zou Vera Gageldonk het niet noemen; het lijkt het meest op een zuid-wester, maar die zijn zelden uitgevoerd in een ruitmotief.

'Ja, ik wacht u maar even op. Het ziet er vreselijk uit, een grote troep. Sommige mensen zijn nogal in de war. We moeten dit snel oplossen. Om negen uur is er nog wel een Centrale Staf-vergadering.' De dame kijkt Drieslag onderzoekend aan.

'Wanneer komt de ambulance?'

'U bent van het Sociaal Planbureau?', vraagt Vera, terwijl ze gehaast de trap opveert.

'Ik ben mevrouw Van der Drift', legt de dame aan Drieslag uit.

'Het bureau is op de zevende verdieping. U wilt zeker eerst de directie even spreken, meneer?', vraagt mevrouw Van der Drift.

'Inspecteur Gageldonk hier heeft de leiding van het onderzoek', antwoordt de brigadier.

'*Murder must advertise*, dat is ook een heel aardige. Daar wordt iemand met een katapult van een ijzeren trap af geschoten. Het speelt op een reclamekantoor.'

Becker heeft zich weer enigszins hersteld van de schok en staat nu op veilige afstand van het lijk te praten met dr. Aat Nauta, de adjunct-directeur van het SCP. Nauta is net binnengekomen en heeft zijn zwarte regenjas nog aan, in zijn hand klemt hij de schooltas die hij voor zijn toelatingsexamen van de HBS kreeg, met twee grote vakken voorin. Eén voor de agenda en één voor het pennenetui.

'Ja', zegt Nauta, 'in een boek van Karel van het Reve gebeurt ook zoiets: een moord op het Instituut voor Sociale Geschiedenis. Ik heb daar nog gewerkt.'

'Je bedoelt *Twee minuten stilte*?', informeert Becker, terwijl hij zijn manchetten recht schikt.

'Ja, exact', zegt Nauta, 'dat veroorzaakte indertijd nogal wat opschudding. Het was wel leuk, want ik kende veel van die mensen. Waarom zou iemand een moord op het SCP plegen? Wat valt hier nou te halen?'

'Ja, zo wordt elke arbeidsvreugde je helemaal ontnomen', beaamt Van Praag, die enigszins witjes en gebogen, de handen in een biddend gebaar tegen de maag geklemd, terzijde staat.

'Het spijtige is dat de sigaren in mijn lade liggen', klaagt Becker, 'als de onverlaten ze tenminste met rust hebben gelaten. En je weet, niets aanraken voordat de politie er is. *Don't touch the body*, dat is een bijna klassieke zin.'

Klokke half negen arriveren inspecteur Gageldonk en brigadier Drieslag op de plaats van het misdrijf. Vera wendt zich tot Drieslag. 'Bel jij het bureau, vraag om wat extra mensen voor de afzetting en om iedereen zo snel mogelijk te ondervragen.'

..Betekent dit dat de centrale staf vervalt?...

Vera probeert zo doortastend mogelijk te klinken, tenslotte is dit haar eerste moordzaak. Een lichte opwinding maakt zich van haar meester. Zij is de eerste van haar jaar van de Politie-academie die een moord te doen krijgt. Wat zullen de jongens jaloers zijn.

'U kunt op het secretariaat bellen', zegt mevrouw Van der Drift tegen Drieslag, 'het is daar, aan het andere eind van de gang. De meisjes zullen u wel wegwijs maken.'

Vera gaat nu tot stap twee over, het ontruimen van de plaats van het misdrijf. Dat is wel nodig ook, want gaandeweg verzamelen zich steeds meer mensen voor de kamer van Becker. Ook Murk Hoekstra, de bibliothecaris heeft zich bij het gezelschap geschaard. Klein stevig postuur, snor, en gekleed in blazer, een broek met vouw. Het type Hoofd van een School met den Bijbel. Aan het eind van de gang verschijnt een in donkerblauw gehulde figuur, die zich voortbeweegt op twee bruine flappen. Bij nader inzien blijken dit zeemleren pantoffels te zijn. Boven een rodekoolkleurig sjaaltje ontwaart Vera een wat pafferig, bleek gezicht van waaruit twee fletsblauwe ogen het gezelschap opnemen.

'Goedemorgen Flip', zegt Becker, 'er ligt een lijk in mijn kamer.'

'Oh, vandaar deze commotie. Betekent dit dat de Centrale Staf vervalt, Aat?', vraagt de sjaal verheugd.

'Ja, die zullen wij nu wel moeten verschuiven, denk ik, gezien de omstandigheden.'

'Murk, ligt de *ESB* op je bureau?', informeert de sjaal in het voorbijgaan, 'die heb ik dit weekend gemist.'

Vera zet zich even schrap. 'Zoudt u allemaal van deze plaats weg willen gaan. Zo meteen komt het technische onderzoeksteam.'

'Laten we dan naar de vergaderzaal gaan', stelt Nauta voor. 'Die is dicht bij de koffie-automaat.'

'Mevrouw Van der Drift', vraagt Vera, 'is de directeur er al? Zo niet, wilt u hem dan beneden opwachten. Ik wil hem graag zo snel mogelijk spreken.'

V

Als Drieslag het secretariaat binnenkomt, stoot hij op een bebaarde al wat kalende man achter een IBM-typemachine. 'Zij werken hier met beter materiaal dan wij op het bureau', denkt hij afgunstig. Drieslag stelt zich voor en maakt kennis met Kees Bakker, secretariaatsmedewerker.

'Kan ik hier telefoneren?', vraagt Drieslag.

Bakker maakt hem wegwijs.

Drieslag volgt Bakkers aanwijzingen nauwgezet op en laat - terwijl hij op verbinding wacht - zijn blikken door de kamer dwalen. Drie bureaus staan tegen elkaar aangeschoven, op elk een IBM. Wat werkruimte betreft, is de huisvesting hier nog beroerder dan bij de politie, oordeelt Drieslag.

Zijn oog valt op een apparaat dat in de hoek van de kamer op een verrijdbaar tafeltje staat. Ze zullen hier toch geen TV hebben? Zijn blik dwaalt naar het toetsenbord en hij herkent het apparaat als een beeldschermterminal.

Inmiddels is de verbinding tot stand gekomen en Drieslag vraagt de meldkamer om extra assistentie.

...A3aan is de naam...

‘Kees, de koffie staat klaar’, klinkt het opeens van de overkant van de gang. Op hetzelfde moment komt een meisje de kamer binnen.
‘Annemarie, je bent precies op tijd om de koffie voor mij in te schenken’, zegt Bakker, ‘de brigadier hier zal ook wel een kopje lusten.’
De geur van koffie brengt ook de overige secretariaatsmedewerkers in beweging. De kamer wordt steeds voller en iedereen voorziet zich van een plastic bekertje. Er valt een wat beklemde stilte. Drieslag beseft dat hij naar de lift moet om zijn collega’s op te vangen en kondigt aan: ‘Tot straks, want wij zullen met ieder van u nog een kort gesprekje hebben vanochtend.’
Drieslag merkt niet dat zijn woorden een lichte paniekstemming teweegbrengen. Wie al zo lang bij de politie werkt, vergeet wel eens dat de meeste burgers als een berg opzien tegen *het verhoor*. Als Drieslag zijn hielen heeft gelicht, zwelt het geluidsvolume op het secretariaat aan alsof er een knop is omgedraaid. Iedereen praat over de moord en over het afgelopen weekend, dat is doorgebracht in een bungalowpark, aangeboden door en op kosten van directie van het SCP, als dank voor het vele onbetaalde en meestal ondergewaardeerde overwerk.
‘Bovendien een prima alibi’, zegt Bakker geruststellend, ‘wij hebben elkaar immers het hele weekend gezien!’

VI

Nietsvermoedend sluit de directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, drs. Adriaan van der Staay, de deur van zijn Volkswagen Diesel. Hij is vanochtend eerder dan normaal de E10 opgereden om wat tijd te hebben voor het doorkijken van de agenda van de Centrale Staf. Het verkeer viel mee. Op het moment dat hij mevrouw Ietje van der Drift geagiteerd in de hal van het Delta Lloyd-gebouw ziet ijsberen, beseft hij dat de normale orde der dingen, waaraan hij zozeer hecht, is verbroken. Ze brengt hem met enkele woorden op de hoogte. Als ze samen op de zevende étage zijn gearriveerd, loopt hij tegen een medewerker op, die hij nog niet kent. Een jonge vrouw, pienter lijkt zij wel, maar wie? Heeft hij een uitbreiding over het hoofd gezien? Het bureau is nog steeds in een fase van snelle opbouw, maar zó stormachtig gaat het toch niet?

‘Adriaan, is de naam’, zegt hij en steekt zijn hand uit ‘uw directeur.’ Daarmee begint zijn werkdag met een foute veronderstelling.

Nadat het misverstand is opgehelderd, stelt inspecteur Gageldonk voor een eerste gesprek te hebben in de directiekamer. Wat doet dit planbureau? En kan deze informatie licht werpen op de moord?

‘Laten we bij het begin beginnen’, zegt hij, tamelijk moedeloos. Hij weet niet goed waar anders te beginnen, maar heeft het sombere vermoeden dat dit niet is wat de inspecteur wil horen.

‘Het Sociaal en Cultureel Planbureau bestaat sinds 1974 en is steeds op dit adres gevestigd geweest. De meeste mensen die er toen kwamen werken, werken er nog, maar er zijn de laatste jaren veel nieuwe gezichten bijgekomen. Onder andere ikzelf, sinds 1979.’

‘Wat deed u daarvoor.’

‘De Kunststichting in Rotterdam, daar was ik ook directeur.’

‘Vandaar al die kunst op de gang en in uw kamer. Zijn daar waardevolle stukken bij?’

'Het zou mij hogelijk verbazen als deze moord in verband staat met een beoogde kunstdiefstal', reageert Van der Staay, terwijl hij de kamer rondkijkt. Een Balinees schilderij, een gezicht op het Forum Romanum en een Heyboer. Op de gang klinkende namen uit de hedendaagse Nederlandse beeldende kunst, dus niets voor dieven, laat staan dat iemand er een moord voor zou doen. 'Nee, met de kunst op onze verdiepingen kan het misdrijf niet veel uitstaande hebben.....'

'Hoeveel mensen werken hier?'

'Zeven en dertig. Doordat een aantal mensen in deeltijd werkt, zijn het er in feite meer, maar het arbeidsvolume telt 37 arbeidsjaren, zo heet dat in de boekhoudkundige benadering van onze economen. Er werken hier in verhouding veel vrouwen. In dat opzicht is het een vrouwvriendelijk bureau.'

'Zou het een *crime passionnel* kunnen zijn?'

'Uitgesloten, absoluut uitgesloten.'

'Hoe groot is het bureau?'

'Wij zijn krap behuist, op de verdieping hier beneden staat de computer. Op deze verdieping is het secretariaat, de bibliotheek, de vergaderzaal. De liften zitten in het midden van het kantoorblok. Aan weerszijden van de gang, die loopt in de lengte van elke verdieping, bevindt zich een trappenhuis. U hebt dat misschien al gezien. Perfecte mogelijkheden om te circuleren, voor wie van lopen houdt.'

'Kan iedereen hier binnenkomen?'

'Alle elf verdiepingen, ook die met de andere huurders, zijn vrij te bereiken, zowel via de liften als via de trappenhuizen. De moordenaar kan dus van elke verdieping afkomstig zijn. Wat mij verbaast, is dat hij, hm.... of zij natuurlijk, kennelijk onopgemerkt op de zevende verdieping heeft rondgelopen. Dat kan bijna niet, tenzij de moord in het weekeinde zou zijn gepleegd.'

'Dat moet de arts nog vaststellen', antwoordt Vera Gageldonk, 'maar werken er geen mensen op ongebruikelijke uren?'

'Die vraag kan ik alleen beantwoorden voorzover het mijn eigen mensen betreft.

Op de zesde verdieping zit De Kam, die komt soms zo vroeg dat hij de veiligheidslijst tekent. In het weekeinde werken de computerboys wel eens over. Misschien hebben die iets gemerkt.'

'Waren die er het weekeinde ook?'

'Dat moet u aan Roelse vragen, het hoofd van de afdeling Data. U herkent hem aan die frisse oogopslag.'

'U noemde een veiligheidslijst, hoe zit dat?'

'Beneden in de hal ligt een logboek. Iedereen die in het gebouw werkt en op ongebruikelijke uren aanwezig is, moet daarin aantekenen hoe laat hij of zij binnenkomt en weer weggaat. Vanaf kwart over zeven 's ochtends is er iemand van de bewakingsdienst aan de balie tot ongeveer half acht 's avonds. Op andere uren en in het weekeinde wordt het gebouw enkele malen bezocht door een patrouille van de bewakingsdienst.'

'Wat doet dit bureau eigenlijk?' wil Vera weten.

'Dit is een regeringsbureau, of eigenlijk een planbureau, dat de minister-president en zijn collega's vertelt hoe de zaken in ons land geregeld zouden moeten worden. Met name op de departementen die veel uitgeven, zoals Onderwijs en

Wetenschappen en Volksgezondheid, pardon WVC, waar wij ambtelijk gezien onder vallen. Het SCP werkt interdepartementaal, probeert de aandacht te vestigen op samenhangen in het beleid van verschillende departementen.' Van der Staay merkt dat hij de aandacht van de inspecteur verliest. Hij valt stil. Gageldonk vraagt: 'Betekent dit, dat er op het bureau geheime stukken zijn?' 'Ach', zegt Van der Staay, 'zelfs zeer geheime stukken, maar toch geen documenten waar het bloed uitloopt. Die stukken zijn meer *ambtelijk* geheim, nog niet rijp om naar buiten te brengen, hooguit interessant voor journalisten op jacht naar een *scoop*. Het zijn bijvoorbeeld geen stukken die interessant zijn voor buitenlandse spionnen. Ikzelf heb nogal wat contacten met het buitenland, maar ons werk is geheel op het binnenland gericht: de sociale en culturele toestand van de Nederlandse bevolking. Bovendien publiceren wij zoveel mogelijk wat wij weten, het laatste waar wij aan denken is iets verbergen. Het is een wetenschappelijk bureau, een ideeënbank, een *thinktank* zouden de Amerikanen het noemen. En uiteraard besteden wij erg veel tijd, geld en zorg aan onze *public relations*.' Vera besluit het gesprek voorlopig te beëindigen. 'Hebt u voor mij een lijst met de namen van alle medewerkers en een organisatieschema of zoiets?' 'De namen krijgt u van mevrouw Van der Drift. Een organisatieschema is er eigenlijk niet. De grootste kracht van deze kleine organisatie bestaat uit haar in toom gehouden anarchie.'

Terwijl Vera de deur uitloopt, realiseert hij zich, dat hij nog steeds met geen van de andere medewerkers contact heeft gehad. De telefoon gaat. Het is zijn secretaresse, Gerda Idsinga:

'Lemstra voor je.'

'Dag, meneer Van der Staay, hier komt de secretaris-generaal voor u.'

De SG is waarschijnlijk al op de hoogte gebracht. Van der Staay beseft dat hij de SG niet meer kan vertellen dan dat iedereen in het gebouw onder verdenking staat, ook hijzelf.

'Dag Adriaan.'

'Dag Wolter.'

Het mechaniek van de week komt deze keer wat knarsend in beweging.

VII

Donderdag 5 januari 1984

De *fasten seatbelt*-lampjes flitsen aan en Bill Johnson frommelt de restanten van zijn stukgekauwde sigaar in het asbakje. Zijn eerste indruk van Nederland is: plat, groen, regenachtig. Terwijl het toestel nog in de richting van het stationsgebouw taxied, gebaart hij de stewardess zijn jasje aan te reiken. Bill verlaat als eerste het vliegtuig, een zwaargebouwde man van ruim een meter negentig, een groot kaal hoofd, harde ogen. Eenmaal door de douane, wacht hij ongeduldig tot zijn drie medewerkers - die tweede klas hebben gevlogen - zich met de handbagage bij hem voegen. De huurauto staat klaar.

'Jim, jij rijdt.' De slanke man in het leren jasje knikt en schuift achter het stuur.

'Peter, zorg ervoor dat hij de weg naar Scheveningen vindt.' De man met het gezicht als een bulldog en de brede schouders gaat onhandig met zijn dikke wijsvinger langs de onbekende lijnen op de fonkelnieuwe landkaart. *Brains* Kissinger stapt als vanzelfsprekend achterin en nestelt zich naast Johnson. Kissinger draagt een overdreven modieus Italiaans pak; zijn helderblauwe ogen krijgen meestal pas een koortsachtige glans als er plannen moeten worden gesmeed of als hij geld in zijn vingers heeft. Na een paar minuten doorbreekt Kissinger het zwijgen.

'Ik vind het nog steeds zonde van onze tijd en van het geld. Die vogel neemt ons in de maling. In dit overbevolkte land kun je een stel oude doeken geen 35 jaar verborgen houden, zeker niet als het vermiste meesterwerken zijn. We staan straks voor joker.'

Johnson stoot een onduidelijke brom uit.

'Ik vertrouw op mijn intuïtie. En je wordt geen internationaal befaamde kunsthandelaar zonder een goeie intuïtie. De man loog niet, hij had wat gevonden. Hoogstens kan straks blijken, dat die doeken teveel zijn aangetast. Dit lijkt me een heel nat land. Dat is dan mijn risico.'

Kissinger protesteert: 'Die vent is bovendien onbetrouwbaar. Piet Krediet, wat een naam. Eerst beweerde-ie dat hij alleen jou had benaderd, een internationaal befaamde handelaar, die de politie nooit wat heeft kunnen maken, omdat zijn zaakjes altijd goed waren georganiseerd. En vorige week belt hij je op om te zeggen dat hij toch liever met een Nederlandse kunsthandelaar in zee gaat. Omdat je ongunstig bekend staat. Bah. Deze trip kost ons tienduizend dollar, weggegooid geld.'

Johnson houdt zijn grote lichaam stil.

'Mond dicht. Eerst zien. Als we terug vliegen mag je kankeren. Of voor de zoveelste keer toegeven dat ik een betere intuïtie heb.'

De voorbank vraagt om aandacht. 'We zijn bijna bij Den Haag', wijst Peter op de kaart. 'Scheveningen is een voorstad van Den Haag. Wat doen we? Eerst ons appartement opzoeken?'

'Ja.'

Full speed over de Utrechtse baan rijdend, verzinkt Johnson in gedachten. 'Jim en Peter moeten daarna zo snel mogelijk naar het huis van die Krediet. Snel de zaak overhoop halen. Die kaart vinden, met de plaats waar in de oorlog drie schilderijen zijn verborgen. Voordat die Nederlandse handelaar ons te vlug af is.'

Hij wordt in het bedenken van dit niet al te schone plan gestoord door een kibbelende Jim en Peter:

'Wat moet je bij de Zeehaven doen, volgens mij moet je naar Bad.'

Johnson kijkt op en werpt een blik op de bediscussieerde verkeersborden: Kijkduin Scheveningen-zeehaven (linksaf), leest hij en Wassenaar Scheveningen-bad (rechtsaf).

'Wat nu', denkt hij en zucht. De zucht blijkt lang en luid genoeg om de op toeristen ingestelde radertjes van de stad Den Haag in werking te stellen. Alsof men de gedachte van Johnson kan raden, schuift er een nieuw verkeersbord voor het oude, waarop met fiere letters staat: Kijkduin Scheveningen (linksaf), Wassenaar (rechtsaf). De Amerikanen hebben de verwisseling van borden met verbazing en

enige angst gadeslagen. Zouden ze nu al in de gaten gehouden worden, of is het een staaltje van efficiënte *Tourist Information*?

'Rare jongens, die Hollanders', zegt Jim met gebruikmaking van het daarbij behorende gebaar en stuurt naar links.

'Het is in die flat', wijst Jim. 'Wat doen we, wachten we tot het donker is?'

'Volgens Bill is hij niet getrouwd', brengt Peter in het midden.

'Laten we brutaalweg de voordeur forceren. Die huizen hebben een voordeur van karton, hoogstens triplex.'

In de hal vol *grafitti* kiest het duo voor de trap. Op de galerij is niemand te bekennen. Voor een zo grof gebouwde man is Peter verbazend vingervlug. Binnen dertig seconden heeft hij de voordeur open, half aan het zicht onttrokken door Jim, die zich in het midden van de galerij heeft opgesteld. De beide insluipers besteden weinig tijd aan een rondgang door de onverwacht ruime vrijgezellenflat. Nadat ze hebben vastgesteld dat het betonnen casco geen ruimte laat voor verborgen bergplaatsen, beginnen ze het meubilair en de kasten systematisch uit elkaar te halen. Een probleem is aanvankelijk, dat Krediet kennelijk nogal een boekliever is. Peter bladert een aantal platenboeken door, zonder de kaart te vinden. Jim demonstreert hoe het werktempo kan worden opgevoerd. Met een scherp mes snijdt hij de achterkant van de banden los en gooit het resterende pakje losse bladen in de lucht. Na twee uur hard aanpakken ziet het huis van Krediet eruit alsof er een confrontatie van twee zware orkanen heeft gewoed. Van het meubilair is niets over. Een twintig centimeter dikke laag textiel en papier bedekt de betonnen vloer; het gesloopte vloerkleed is in het toilet gestouwd. Maar Jim en Peter hebben geen succes. Ze stoppen de persoonlijke papieren van Krediet in een schouderetas en verlaten tegen het eind van de middag de geruïneerde etagewoning.

VIII

Maandagochtend 9 januari 1984

Na haar gesprek met directeur Van der Staay heeft Vera eerst een onderhoud met mevrouw Van der Drift, het hoofd van de afdeling AFZ, Algemene en Financiële Zaken.

'Is er een organisatieschema van het bureau?', vraagt Vera haar.

'U bedoelt welke mensen er hier werken en wat zij geacht worden te doen? Wij hebben wel voor iedereen een functieomschrijving, maar er is geen organisatieschema.'

Vera probeert het op een andere manier.

'Ik heb begrepen dat er verschillende afdelingen op het bureau zijn en ik neem aan dat AFZ het geheel coördineert en ter zijde staat.'

'Ja, u kunt wel zeggen dat wij de belangrijkste afdeling zijn. Mijn afdeling zit als volgt in elkaar: In de eerste plaats natuurlijk de meisjes van het secretariaat. Er werken er nogal wat in deeltijd. In totaal zijn zij met zijn zessen, dat wil zeggen, je hebt natuurlijk de vijf meisjes en Kees Bakker. Voor de bibliotheek en de documentatie hebben we vier mensen, op de financiële administratie twee mensen en Gijs doet het archief en de postzaken. En dan hebben we natuurlijk

..Bij de aanblik van haar geuniformeerde gestalte, houdt hij even stil...

Voorlichting, maar die zorgen alleen voor het opmaken.’
‘Hoe laat bent u vrijdag van kantoor gegaan?’
‘Op mijn gewone tijd, ongeveer vijf uur. Leo kwam mij halen. Hij is arts.’
‘Geeft u mij dan nu maar de lijst met namen van het personeel.’
‘Die is op het secretariaat. Uw collega heeft zich daar inmiddels al geïnstalleerd.’

Vera neemt gehaast de trap naar de zesde. Het is zaak iedereen zo snel mogelijk te zien, vóór er smoezen worden bedacht, en vóór er ontlastende alibi's in elkaar worden gezet. In een klein kamertje aan de linkerkant hoort ze een geratel dat haar aan het geluid van een telex doet denken.

‘Opsporing verzocht’, denkt ze even. Dan realiseert ze zich weer waar ze is. Hier komen natuurlijk de opdrachten van het kabinet binnen: Bedenk snel excuus voor de salariskortingen - stop - hoe verkopen we de tweeverdieners-belasting aan de vrouwenbeweging - stop - verlos ons van de huursubsidie - stop - publiceer snel sussende nota over het minderhedenprobleem - stop - heden - stop - excuus voor salariskortingen nog niet ontvangen - ministerie van drie kanten belaagd - stop - stuur onmiddellijk een paar tabellen, geeft niet waarover - stop - excuus voor kortingen nog altijd niet binnen, er is haast bij - vertrouwelijk - stop -...

‘Ik ben hier uiteindelijk om een misdrijf op te lossen’, denkt Vera. Resoluut loopt ze naar de stroken die door het telexapparaat worden uitgespuwd. Zwijgend leest ze de adressen die er op staan afgedrukt. Functionarissen van de ministeries, leden van de Welzijnsraad, de Emancipatieraad, de Raad voor het Jeugdbeleid, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, de Raad voor het Midden- en Kleinbedrijf, journalisten van allerlei landelijke en regionale organen... Zouden die allen gratis en ongevraagd de publikaties van dit bureau toegestuurd krijgen? Was dat wat de directeur met *Public Relations* bedoelde? Ze werpt een blik op de andere ratelaar in het kamertje. Er hangt een computerveel uit, waarop een mooie grafiek te zien is. Uit de begeleidende tekst maakt Gageldonk op, dat daarin het gebruik van broodroosters tegen leeftijd wordt afgezet. De inspecteur kreunt.

Aarzelend staat ze op de gang. Uit een deur rechts komt een slordig uitzierende jongen met een bolle bril, die een zware stapel papieren draagt. Hij is nog niet verdwenen of er komt een spookachtige verschijning, moderne vierkante bril, tevoorschijn die met een bekertje koffie naar een kamer aan het begin van de gang sluipt. Ze wordt gevolgd door een man met een soortgelijk montuur op zijn neus. Hij heeft een enigszins zijwaartse loop. Zijn lange haren zijn achterover gekamd. Bij de aanblik van haar geuniformeerde gestalte houdt hij even stil. Hij slikt iets weg, mompelt iets over de explosieve groei van het aantal ongehuwden en schiet door naar de lift.

Een verlegen meisje met een wat bleker montuur sluit zich op in een van de toiletten.

‘Even opzij mevrouw, hier wordt gewerkt.’ Uit een deur tegenover de lift komen twee mannen met hoge stapels papier op hun vooruitgestoken onderarmen.
‘Hier is alles wat we van heel Nederland weten. Wat men van de politie vindt, wie er bang is voor kanker, wie waar op de sterkste schouders slapen, en dat alles doorgetrokken naar de jaren negentig.’

..Dan weet de minister het wel...

Heen en weer slenterend over de zesde verdieping geeft de inspecteur ogen en oren de kost. Een zwaarbesnorde man zit in een telefoonhoorn te murmelen: 'Nee, de naam is niet Hoes, maar Roes, met de R van *Interdepartementaal*, de O van overleg, de E van evaluatie en de S van stuurgroep. Dan weet de minister het wel', zegt hij tenslotte met stemverheffing, nadat hij de inspecteur in de gang gewaar wordt.

Even verderop staat een groepje koffie te drinken.

'Van ambtenaren kun je alles verwachten, tot moorden aan toe. Ik heb het toch altijd al gehad over dat kwartaire geboefte.' De inspecteur voegt zich bij het groepje.

'Denkt u dat het een van uw collega's is geweest?', vraagt zij, 'hebt u bepaalde verdenkingen?'

'Och', antwoordt de luidruchtig orerende jongeman losjes, 'genoeg. Zoveel mensen met hoge hypotheeklasten hier. Die zijn ongetwijfeld tot alles in staat om hun vaste lasten dragelijker te maken. En', voegt hij er enigszins geheimzinnig aan toe, 'mag ik u een tip geven?... Gaat u eens na of het moordwapen een rodekool-kleurig sjaaltje kan zijn geweest!'

Gageldonk krijgt nauwelijks de tijd verbluft te zijn. Een vrouw ontvouwt een zilverpapier, waaruit een enorme taart te voorschijn komt. De inspecteur weigert vol spijt, maar op haar hoede, het haar aangeboden stuk. Op de politie-school heeft zij geleerd nooit giften van potentiële verdachten aan te nemen. De taart verdwijnt vervolgens snel in andere monden. Antwoorden op verdere vragen kan ze hier dus voorlopig wel vergeten.

In een volgend vertrek, vol met beeldschermen, staan enige personen te confereren. Op de achtergrond is, achter een openslaande deur, het gesuis van een installatie hoorbaar.

'Ik moet weten wie een sleutel van het gebouw hebben. Het is dan slechts een kwestie van wegstrepen', denkt Vera. Zo eenvoudig is haar werk. Gegevens verzamelen, combineren, en kijken wie uit zo'n systematische analyse als dader te voorschijn komt. Eigenlijk doet ze precies hetzelfde als al die druktemakers hier. Maar zij zal er niet veel ophef over maken. Zij kent haar plaats.

'Heeft u een sleutel', vraagt ze aan een kogelronde man met een paardestaart. *Mamma Cash*, na haar transformatie tot man.

'Welke sleutel?', informeert de aangesprokene met zachte stem. Hij pakt de enorme bos die aan zijn koppelriem hangt en begint met een opsomming van namen en adressen.

'Deze is van mijn huis in Rotterdam, dit is de sleutel van de woongroep, dit is mijn huis in Groningen, dit is voor de stal, dit is mijn flat in Rijswijk, dit is Willem, dit is Antje, dit is de sleutel van Marie.'

Een man om anderszins in de gaten te houden, iemand die in het weekeinde zijn werkplek duidelijk verlegt, is Gageldonks razendsnelle analyse van deze nieuw toegevoegde informatie.

Een lange ranke jongeman met krulhaar stapt de kamer binnen, waar het meisje van de taart nu staccato op een toetsenbord speelt.

'Evelientje, wat heb je nu weer gedaan?', zegt hij met twinkelende ogen.
'De schijf is bijna helemaal vol geschreven en daarom dreigt het systeem *down* te gaan.'
'Wat is er aan de hand', vraagt Vera Gageldonk, die op de politieschool ook geleerd heeft te vragen, als je iets niets begrijpt.
'De computer gaat *down*', herhaalt de krulharige jongen, 'dat betekent plat, net zo plat als dat lijkt van u', voegt hij er glimlachend aan toe.

IX

Donderdagnacht 5 januari 1984

Kissinger glimlacht. 'Er zijn twee mogelijkheden. Eén: die man heeft nooit een kaart gehad. Twee: hij heeft hem ergens anders verborgen.'
'Hebben jullie ook zijn balkon doorzocht', vraagt Johnson. De insluipers knikken.
'Zelfs zijn vuilnisvat ondersteboven gehaald', zegt Jim Nixon rustig. 'Bill geloof me, als hij die kaart thuis had bewaard, hadden wij hem gevonden.' Johnson knikt.
'Dan heeft hij hem ergens anders verstopt', concludeert hij.
'Tenzij...', begint Kissinger.
'Mond houden', zegt Johnson. 'Denk liever na. Waar bewaart iemand zo'n waardevol bezit, als hij het niet thuis heeft?'
'In een bankkluis', oppert Peter. Het gezicht van de bulldog betreft.
'Dan kunnen we het schudden', voegt hij er misnoedig aan toe.
'Ligt het voor de hand dat we bij zijn papieren dan iets hadden gevonden?' zegt Jim lizig. Hij trekt zijn leren jasje uit en strekt zich uit op de bank.
'Wat zegt het genie?', informeert hij.
Brains Kissinger reageert: 'Je vertrouwt zo'n kaart niet toe aan kennissen, misschien aan bepaalde vertrouwde familieleden? Meer voor de hand ligt, dat hij die kaart ergens op zijn werk bewaart. Misschien omdat hij een inbraak van ons of van die Nederlandse handelaar verwacht.'
'Waar werkt die Krediet?', vraagt Johnson.
'Bij Delta Lloyd verzekeringsmaatschappij', zegt Kissinger na enig snuffelen in bankafschriften en getuigschriften, schooldiploma's en andere persoonlijke papieren. Tegen Peter: 'Telefoonboek.' 'Van Markenlaan 3, Rijswijk', mompelt hij. Tegen Peter: 'Plattegrond.'
'Dit heeft geen enkele zin', valt Bill Johnson heftig uit. 'Het kantoor van een verzekeringsmaatschappij zit stampvol papier, je kunt daar twee weken zoeken, zonder iets te vinden. Zoveel tijd hebben we niet. Bovendien zou je sporen nalaten, en wacht de politie ons de tweede of derde nacht op. En dan veronderstel ik bovendien dat Kissinger gelijk heeft. Maar misschien heeft die Krediet een vriendin, een familielid, waar die kaart is ondergebracht. Dit heeft geen enkele zin', herhaalt de kale reus.
'Wat dan', vraagt Jim Nixon voorzichtig.
'Er is een voor de hand liggende aanpak', meent Kissinger. 'We pikken hem op en vragen het hem op de man af.'
'En jij denkt, dat hij ons die bergplaats aanwijst?' Dat was Peter.
'Dat kunnen we toch diplomatiek aanpakken', suggereert Kissinger met een kil lachje.

'Top', zegt Johnson, na enig peinzen. 'Het is de enige manier om er achter te komen of die vent ons belazert of niet, en in het laatste geval, waar die dingen zijn opgeslagen.'

Kissinger brengt in het midden: 'Die knaap is inmiddels thuis gekomen, neem ik aan. Zijn hele huis ligt overhoop. Dus hij belt de politie.' 'Nou, en', zegt Peter. 'Hij zal toch wel thuis blijven bivakkeren, en morgenochtend, als hij naar zijn werk gaat, grijpen we hem.'

'Dat is niet zo simpel als het klinkt, in een overvol land', zegt Kissinger. Helaas voor hem, krijgt hij de volgende dag gelijk.

X

Maandagmiddag 9 januari 1984

Tijdens haar eerste tocht over de twee etages van het planbureau heeft Vera al gezien, dat sommige kamers zich tot achter de toiletten en de liftkokers uitstrekken. Deze kamers zijn niet rechtstreeks vanaf de gang, maar slechts via andere kamers te bereiken. In een van deze *suites* treft ze twee mensen die duidelijk pogingen ondernemen om aan een derde persoon iets uit te leggen.

'Zie je', zegt de vrouw *en passant* een zeer belangrijk staatsgeheim onthullend, 'je zit op het ogenblik totaal op de verkeerde golflengte. De ICW is het ambtelijk voorportaal...'

'Ja, ambtelijk is het wel', onderbreekt de lange, magere, besnorde collega haar, 'maar voorportaal...?'

Hun gesprekspartner keert zich naar Vera en zegt:

'Ik kom pas van de overkant, van het ministerie. En ben nog vrij nieuw hier. Dus zij moeten me uitleggen wat ze nou precies doen, en voor wie, en wat het resultaat is. Begrijpt u?'

De vrouw, kennelijk plotseling beseffend dat het al laat is, graait wat papieren bij elkaar en roept: 'Ik heb nu geen tijd meer. Eerst de stukken voor Lemstra. Die moeten vandaag nog weg. En dan zit ik nog met Samenhangen, en de herdruk van m'n stukwerk over de WSW.'

'Opnieuw een die teveel aan haar hoofd heeft om een moord te plegen', denkt Vera.

Halverwege de dag van die bloedige maandag begint ook de gesprekstof op het secretariaat min of meer uitgeput te raken. Zelfs het onderling vergelijken van de getuigenverklaringen vermag niemand meer te boeien. Hier en daar wordt er zelfs al over gedacht om maar weer eens met het werk te beginnen.

De bak met werk biedt echter niet zoveel interessants. Er kan gekozen worden tussen de zoveelste correctieronde van het hoofdstuk *Participatie, Emancipatie en Deviatie* van het nieuwe *Sociale en Culturele Rapport*, en tabellen van Wim Knulst, Neêrlands grootste deskundige op het terrein van nietsdoen. Knulst, ooit aangetrokken om de cultuurcomponent van het bureau te versterken, heeft wel eens misprijzende opmerkingen gemaakt over de tijdsbesteding van de secretariaatsmedewerkers. Hij presteert het bovendien om op elke tien pagina's tekst veertig lange tabellen te bedenken en heeft zich daarom als leverancier van

..Neêrlands grootste specialist op het terrein van het nietsdoen...

werk niet bijzonder populair gemaakt. De keuze is eenvoudig: men houdt het wel voor gezien.

XI

Vergaderzaal, staat er op het bordje naast de deur. Vera klopt. Daar hebben ze dus een aparte zaal voor. Binnen hoort ze bedaagde stemmen, niets wijst er op dat haar klopje is gehoord. Behoedzaam steekt ze haar hoofd om de deur.

Door het tegenlicht duurt het even voor de situatie in zijn volle ledigheid tot haar doordringt. Tegen een achtergrond van ononderbroken glas ziet ze enkele silhouetten van wat onmiskenbaar mannen zijn. Gevulde schouders en door sigaren veroc i zaakte rookwolken.

'De naam is Knol', fluistert de man op de hoek verlegen, 'Knol van de kleine kernen. U weet wel. Dit is de vergadering van de B-staf', voegt hij er veelzeggend aan toe.

Vera, ondanks haarzelf, knikt enigszins onder de indruk. Hier, in deze kamer gebeurt het dus allemaal. Hier wordt beslist hoe Nederland de volgende eeuwen geregeerd moet worden. Het centrale *Brein* van de natie. Hoe moeten we onze vrije tijd doorbrengen? Mogen we nog trouwen en met wie dan wel? Heeft de vrouw recht op een eigen badkamer? Hier wordt voor haar en al haar medeburgers de toekomst bepaald.

Ze vangt nu enkele woorden op die door de ruimte gonzen. 'Leefsituatie, macro- en microniveau door elkaar... specifieke doelgroepen, extrapolaties.'

Achter de hoofden, tussen de rooksluizen door, strekt zich eindeloos ver het Hollandse land uit. Gelijkvormige woningen ziet ze in de diepte, de slaappleatsen van het lagere personeel op de ministeries, kilometers straat, waarlangs schoolkinderen naar huis keren, voortuintjes, stoepjes, een enkele goedkope hond en auto's uit de middenklasse.

Waar de huizen ophouden, glinsteren de kassen van het Westland. Daarachter ziet ze iets vreemds, een zware blauw-grijze walm, langgerekt en lichtbewegend als een kwal in de branding. Was het de zee? Een CO₂-wolk boven de Rijnmond? Of nadert er gewoon onweer?

Een man, die bezig is gecompliceerde schema's te tekenen op een witte plastic plaat, stoort haar in haar overpeinzingen.

'Kan ik u ergens mee helpen', vraagt hij, terwijl hij het dopje op zijn viltstift doet. Ze herkent in hem de adjunct-directeur. 'Nee, nee, ik zie het al, dit is de vergaderzaal, neemt u mij niet kwalijk, ik ben geloof ik de verkeerde deur binnen gelopen.' Snel trekt ze zich terug.

'De vraag is, wat gaan we doen met het project de badjas van de vrouw?', hoort ze de adjunct-directeur nog net zeggen, terwijl hij wijst op ingewikkelde patronen op het bord.

XII

Dinsdag 10 januari 1984

'Wat een stelletje meelbieten', kankert brigadier Drieslag. Hij heeft de bovenste

..Ik ben Knol, van de kleine kernen...

twee knoopjes van zijn dienstoverhemd losgewurmd en zijn benen op een stoel gelegd. Vera Gageldonk zou dat op dit moment ook het liefste doen, want de afgelopen dag is haar niet in de koude kleren gaan zitten. Maar zij begrijpt dat zij de aangewezen persoon is om het decorum binnen het speciaal gevormde opsporingsteam op te houden. Haar superieur, hoofdinspecteur Hattinga-Verscheure knikt haar bemoedigend toe. Vera heeft hem in maanden niet zo opgewekt gezien. 'Eindelijk actie.'

Ze schraapt haar keel, kijkt Drieslag en het vierde lid van het team, brigadier Van den Broek vastberaden aan.

'De vergadering is geopend', verklaart ze.

'Wat een meelbieten', herhaalt Drieslag ongevraagd.

'Het is inderdaad een weinig kleurrijk gezelschap', beaamt Vera, 'hoewel ik heb horen verluiden dat er ambtelijke diensten zijn waar het nog aanzienlijk erger is. Daar maak ik me steeds ongeruster over. Wat kan iemand in dat gezelschap voor motief hebben gehad om iemand anders te vermoorden?'

'Geeft de identiteit van het slachtoffer bepaalde aanwijzingen?', vraagt Van den Broek.

Hattinga Verscheure pakt een plastic mapje van tafel en leest voor: 'De vermoorde is een goede bekende van de Haagse politie. Zijn naam is Gerrit Zeilplank, leeftijd 36 jaar, beroep: geen. In het verleden reeds herhaalde malen veroordeeld wegens insluiping, diefstal met braak en flessentrekkerij. Deed ook wel karweitjes in opdracht.'

'Hij zal daar ook wel zijn ingeslopen', oppert Drieslag, 'maar wat kan hij gedacht hebben te vinden, behalve kasten en nog eens kasten vol papier?'

'Laten we daarover in dit stadium niet speculeren', zegt Vera. 'Laten wij eerst eens naar het sectierapport kijken. Is dat er eigenlijk al?'

Hattinga Verscheure schudt zijn hoofd en zegt:

'Ondershands heb ik al wat gehoord. We kunnen veilig aannemen dat de moord is gepleegd in de nacht van vrijdag op zaterdag. Zeilplank is met twee messteken om het leven gebracht. Het moordwapen is niet op de plaats van het misdrijf aangetroffen.'

'Uit het logboek in de hal van het gebouw blijkt dat er tussen vrijdagmiddag half zes en zaterdagavond nogal wat mensen binnen zijn geweest', verklaart Vera.

'Dat zijn ook de mensen, die wij vandaag al uitgebreid hebben ondervraagd.'

Van den Broek raadpleegt een velletje papier.

'Pommer: kwam om kwart voor acht vrijdagavond twee volleyballen halen.'

'Volleyballen?'

'Ja, Pommer is zo'n beetje de drijvende kracht achter een volleybalclubje op het SCP.'

'En Drieslag, leverde dat gesprek met Pommer iets op?', vraagt Vera.

Drieslag werkt zich een beetje overeind, pakt zijn papieren en brengt voor zijn superieuren de verhoren tot leven.

XV

Vera had de lijst met namen doormidden geknipt en hem toevallig de grootste helft gegeven. Drieslag pikte Pommer eruit, een vriendelijke intellectueel van

achter in de twintig. Een beetje slordig gekleed in een gebreid wollen vest.

‘Bent u als regel op de normale uren op kantoor?’

‘Ik heb weinig vergaderingen buiten de deur. Ik verspil dus weinig tijd. Ik begin meestal voor 9 uur, werk in principe tot half zes en als het druk is, bijvoorbeeld als er een rapport over arbeidstijdsverkortingsaf moet, werk ik wel eens over.’

‘Hoe komt u er dan uit? Ik heb begrepen dat de bewakingsdienst ’s avonds na half acht niet meer aanwezig is.’

‘Wanneer het ’s avonds laat wordt, regel ik de sleutel.’

‘De sleutel?’

‘Er zijn er hier meer die ’s avonds werken. We hebben samen een sleutel of eigenlijk René heeft een sleutel, maar iedereen die hem nodig heeft, gebruikt hem.’

‘Hebt u bijgeval afgelopen vrijdag overgewerkt?’

‘Nee, ik ben vrijdagmiddag tegen zessen vertrokken. René Goudriaan was er toen nog. En ik ben kort voor achten nog even teruggeweest om twee volleyballen uit de kast te halen.’

‘Volleyballen?’

‘Ja, ik ben lid van een volleybalclubje van dit kantoor.’

‘Hoe lang bent u binnen geweest?’

‘Een minuut of tien. Ik heb nog even met René zitten praten.’

‘U hebt natuurlijk al alles gehoord over het misdrijf op de zevende verdieping. Is u die avond iets bijzonders opgevallen?’

Pommer staart de brigadier blanco aan. Opeens valt hem iets in.

‘De speculaas’, fluistert hij bijna.

Drieslag kijkt enigszins verwilderd. ‘Eerst volleyballen, nu speculaas. Wat is dit voor een bureau?’

Pommer licht toe: ‘De afdeling Systeemanalyse, waar ik dus werk, zet zelf koffie voor een aantal mensen hier op de gang. Bij het koffieapparaat staat permanent een doos met speculaas. Ik zorg ervoor dat die doos altijd gevuld is. Eén keer in de paar weken koop ik een grote voorraad speculaas bij de bakker op de hoek.

Vrijdag was de voorraad nog zeker twintig pakken. Vanochtend wilde ik nieuwe speculaas bij de koffie leggen, en toen bleek mijn hele voorraad verdwenen. Ik heb al rondgevraagd op de gang, maar niemand snapt er iets van.’

Drieslag maakt een aantekening.

‘Toen u het gebouw verliet, was de heer Goudriaan nog aan het werk?’, vraagt Drieslag.

‘Ja’, antwoordt Pommer.

‘Zoudt u Goudriaan dan even naar me toe willen sturen?’

Nog geen vijftien seconden later wervelt een energieke jongeman door de deur, doet vijf ongelijke stappen in de richting van Drieslag en maakt een noodlanding in de dichtstbijzijnde stoel.

‘U wilt mij spreken’, zegt Goudriaan, die is gekleed in een houthakkersbloes en een valse maar uiterst strakke ribfluwelen broek.

‘Zijn merkwaardige motoriek is misschien het gevolg van twee versleten gymmen’, peinst Drieslag, nogal onder de indruk van de energie die Goudriaan uitstraalt.

‘Zou dit misschien toch geen ambtenarij zijn?’

'Meneer Goudriaan, dank voor uw komst. Drieslag is de naam. U zult al op de hoogte zijn van...'

Goudriaan valt hem in de rede.

'Als het vrijdagavond gebeurd is, heb ik er niets van gemerkt', verklaart hij. 'Zou wel een aardig verzetje zijn geweest en in het Amsterdamse kroegwezen gaan dit soort verhalen erin als koek.'

'U was dus vrijdagavond op kantoor?', informeert Drieslag.

Goudriaan knikt.

'Precies. Om tien over elf is er een uitstekende verbinding met Amsterdam-Zuid.

Die neem ik meestal als ik 's avonds doorwerk.'

'Werkt u hier in ploegendienst?'

Goudriaan kijkt Drieslag aan.

'U weet toch dat wij tegenwoordig flexibele werktijden hebben', merkt hij op. 's Avonds draait de computer veel sneller dan overdag, omdat er dan weinig mensen op werken. Zo kun je lekker opschieten. Wilt u eigenlijk koffie?'

Drieslag voelt zoiets als een geringe opluchting. Hij zit dus toch bij ambtenaren.

Nippend aan de koffie, die Goudriaan hem heeft verstrekt, zet Drieslag het gesprek voort.

'Bent u die vrijdagavond nog op de zevende etage geweest?'

'Nee...., ja toch. Ik moest voor mijn museumenquête *Het doek valt* iets nakijken in het jaarverslag van de Raad voor de Kunst. Normaal kijk ik dat soort onzinverhalen nooit in. Ik heb nog een hele tijd in de bibliotheek gezocht, maar ik kon dat verslag niet vinden. Het was een bende bij Murk. Overal mappen en een paar stapels boeken waren omgevallen. De bibliotheek wordt zeker gereorganiseerd of zo.'

'Ging u die avond kort voor elf uur weg?'

'Ja, ik had precies op tijd mijn personeelsraming voor de kloosterbejaardenoorden in de tekstverwerker gestopt. Ik heb mijn werktijden aangepast aan mijn bioritme, gelukkig wel.'

'Hebt u die avond iets bijzonders gemerkt?'

Goudriaan kijkt hem verbaasd aan.

'Nee, als ik werk heb ik daar geen tijd voor.'

'U was vrijdagavond in het bezit van de sleutel?'

'Zoals gebruikelijk.'

'Wat hebt u die vrijdagavond gedaan, nadat u in Amsterdam was gearriveerd?'

'Ik heb nog een paar pilsjes gepakt in *De Hijger*, mijn stamcafé.'

'Dat waren de eerste twee.' Drieslag maakt het derde knoopje van zijn overhemd los.

'De vermoedelijke dader heeft het pand verlaten met bloed en speculaaskruiden aan zijn handen', legt hij als gedurfde hypothese aan het onderzoeksteam voor.

Brigadier Van den Broek, die niet altijd even snel van begrip is, lijkt serieus te willen reageren, maar slikt zijn woorden net op tijd in.

Hattinga Verscheure kucht.

'Wij moeten aan dat logboek niet teveel waarde hechten. Iemand die daar kwam met verkeerde bedoelingen, zal zeker zijn naam niet hebben opgeschreven.'

'Klopt', constateert Vera Gageltonk. 'Er waren die namiddag ook mensen van het

..Mijn werktijden zijn aangepast aan mijn bioritme..

secretariaat op kantoor. Ik vond sommige mensen daar nogal zenuwachtig bij de eerste ondervraging. Toen ik doorvroeg, kreeg ik een verhaal te horen dat de zaak er niet eenvoudiger op maakt.'

XIV

Vera heeft zelden zulke eensluidende getuigenverklaringen genoteerd. Eerst spreekt zij met Gerda Idsinga, de directiesecretaresse, die haar uitlegt dat het hele secretariaat gezamenlijk het weekend heeft doorgebracht. Men is vrijdag tegen vijven afgereisd en pas zondagavond in Den Haag teruggekeerd.

Vera is met deze verdachte snel klaar. Uit de getuigenverklaring van de andere leden van het secretariaat komt een identiek beeld naar voren: alle medewerkers zijn vrijdagmiddags afgereisd naar bungalowpark De Hoge Bossen in Limburg. Die avond was het geen best weer, en het gezelschap bleef binnen.

De volgende ochtend gingen Gerda Idsinga en René van der Roest hardlopen, Bep van der Horst paardrijden en Lucy Bor, Mieke Kramer en Annemarie van der Zwan zwemmen. Kees Bakker sliep uit en is tegen de middag inkoop gaan doen in de campingwinkel. Hij heeft nog een hele tijd grapjes staan maken; 'Ze zullen zich hem daar nog wel herinneren', verklaart hij tegenover Vera. Het hele gezelschap heeft 's middags uitgebreid gelunched, laat gedineerd en daarna nog een disco bezocht. Na het uitslapen hebben ze zondags een lange wandeling gemaakt, aan het eind van de middag gebarbecued in de open haard, en vervolgens de thuisreis ondernomen. Ze hebben elkaar bijna voortdurend gezien. 'Niemand is lang genoeg uit het oog geweest om tijd te hebben helemaal naar Rijswijk terug te rijden en daar een moord te plegen', besluit Drieslag zijn rapportage en adviezen. 'Tenzij één van die mensen 's nachts is teruggerezen', merkt Van den Broek op.

'Voorlopig vind ik dat erg vèr gezocht', antwoordt Vera. 'Hoewel die verklaringen wel opvallend eensluidend zijn. Na het secretariaat ben ik gaan praten met de medewerkers van de afdeling boekhouding en archief. De comptabele is Rini van Paassen, een nauwgezet type.'

'Ik zag meteen dat het slot van mijn bureau was geforceerd. Ik heb niet geprobeerd de laden open te maken', zegt Van Paassen tegen de inspecteur. 'Ook viel me direct op, dat er as in mijn asbak lag, terwijl niemand hier op de kamer rookt.' Even later bevestigt de roodbesnorde en bebaarde archivaris Gijs Hartog dat er in de kamer is *gerommeld*.

'Ik ben misschien een paar sleutels kwijt', deelt hij mee. 'De sleutel van de archiefkast op het secretariaat en een sleutel van de gangkast op de zesde', preciseert hij.

XVII

De eerste duidelijke aanwijzing krijgt Vera Gageldonk als ze praat met Bep van der Horst. De stevig gebouwde vrouw met ravenzwart haar verklaart dat ze in haar prullemand een plattegrond van Den Haag heeft gevonden, verfrommeld, en bedekt met potlood-aantekeningen. Van der Horst verklaart dat ze eerst had gedacht aan de SYSAL-jongens. De kaart kon de locatie aangeven van het volgende

conferentieoord waar ze gingen praten over hun werkprogramma. Maar al snel had ze zich gerealiseerd hoe vreemd het was dat die kaart lag in de kamer grenzend aan de kamer van dr. Becker.

Vera overhandigt de kaart aan Hattinga Verscheure, die hem nauwkeurig bekijkt, zonder veel wijzer te worden. De mensen van de dactyloscopische dienst hebben hem inmiddels in een beschermende hoes gestopt. Vera vertelt dat Van Paassen haar later op de ochtend bij een archiefkast heeft geroepen, waarin kennelijk door onbevoegden was gegrast. De mappen *E-contractanten* en *Erkend gewetensbezwaarden* lagen in genoeglijke harmonie door elkaar, en de Nederlandse Stichting voor Statistiek was - op het eerste oog - een fusie aangegaan met het organisatiebureau Twijnstra en Gudde. (In de wandeling bij SYSAL aangeduid als de firma Grijpstra en Knudde. Maar dit terzijde.)

Hattinga Verscheure besluit Vera een goede raad te geven. 'Klamp je niet zo vast aan al die ondervragingen. Loop wat rond over de étages, ga dan eens de ene, dan weer de andere kamer binnen. Sla de mensen gade. Proef de sfeer, dan ontdek je de valse noten. Observeren, dat moet je doen, observeren.' Zijn stem krijgt iets galmends, zoals altijd wanneer de dominee in hem de kop opsteekt. Vera, enigszins geïntimideerd, neemt zich voor zijn raad op te volgen. Uit die melange van interdepartementale commissies, weekendhuisjes in de bossen en gestolen speculaas is nog geen behoorlijke verdachte naar voren gekomen. Misschien heeft Hattinga Verscheure wel gelijk en moet ze zichzelf meer tijd gunnen om aan de sfeer en de mensen te wennen. Wat wilde ze nou eigenlijk. *Maigret* en *Rutger Lemming* verslaan? Ze was toch met niemand in een wedstrijd gewikkeld? Behalve met de dader natuurlijk.

XVII

Donderdagavond 5 januari 1984, heel laat

Piet Krediet doet tegenover de politie alsof zijn neus bloedt. 'Nee, hij heeft geen idee waarom inbrekers de zaak overhoop hebben gehaald.' Nadat de surveillancewagen en de burens zijn afgereisd, besluit Piet dat het tijd is om eens heel rustig en heel diep na te denken. 'Wie waren dit geweest? Lieden van kunsthandelaar Puntjes, die hij nu al een paar weken aan het lijntje houdt met verhalen over een Amerikaanse geïnteresseerde? Of zijn die Amerikanen op de bonnefooi naar Nederland gekomen, in de hoop te kunnen stelen wat ze tot nu toe niet via onderhandelingen kunnen krijgen? Misschien had hij moeten toehappen, toen die Johnson hem een kwart miljoen aanbood. De Haagse handelaar Puntjes wilde niet verder gaan dan een ton, en alleen als de doeken nog in goede staat waren.'

Krediet, een kleine rossige man, is geen avonturier. Nu begint hij zich af te vragen of hij wel blij moet zijn met de vondst van die kaart van een deel van het duingebied tussen Scheveningen en Wassenaar, plus de omschrijving van de drie schilderijen uit de zeventiende eeuw, die daar zouden zijn begraven. Hij had, na de ontdekking van de kaart in een tweedehands boek, direct het Rijksmuseum gebeld. Ze waren

daar nogal verbaasd, maar bevestigden wel dat de bewuste doeken na de oorlog nooit meer boven water waren gekomen. 'Hoe was zijn naam ook al weer?' Krediet had snel opgehangen.

Natuurlijk kon het een grap zijn. De documenten zagen er echter zo authentiek uit, dat hij bijna zeker van zijn zaak was. Die Amerikanen waren vrijwel meteen erg belangstellend. Ze boden hem een kwart miljoen, in geval dat de doeken zouden worden gevonden en restaureerbaar bleken. Met hun relaties konden ze daar wel afnemers voor vinden, zonder dat er verder een haan naar kraaide. Hij had het onderste uit de kan willen hebben en merkte nu dat hij het lid op de neus dreigde te krijgen. Want hij had al ruim een week niets meer van die Amerikanen gehoord en Puntjes lachte hem uit als hij praatte over een aandeel van meer dan een ton. Krediet zucht en legt een aantal lappen op de grond, daarbovenop zijn slaapzak. Morgen toch maar gewoon naar de zaak gaan, en uitzoeken of deze ravage wordt gedekt door zijn inboedelverzekering. 'Misschien kan ik het gooien op vandalisme', denkt hij nog, terwijl hij wegzakt in een onrustige slaap.

XVIII

Woensdag 11 januari 1984

De volgende dag volgt Vera de raad van Hattinga Verscheure op. Ze klopt op een willekeurige kamerdeur. Een frisse bloemengeur dringt in haar neusgaten als ze de deur opendruwt en een kamer binnen stapt waar drie vrouwen zich verwachtingsvol naar de bezoeker keren.

'Dag', zegt ze vriendelijk, aangestoken door de sfeer van beminnelijkheid en warmte die in de kamer heerst.

'Wat, eh, wat doet u eigenlijk hier?'

Een van de drie, een slanke vrouw die haar hoofd voortdurend lichtelijk schuin houdt, legt uit dat Vera op de kamer van de onderwijspecialisten is beland.

'Het spijt ons dat we u niet kunnen helpen', zegt de tweede, een wat gezettere vrouw, met enigszins gedecideerde stem. Vervolgens somt ze ongevraagd de alibi's van zichzelf en haar collega's op, die Vera nauwgezet noteert, hoewel ze voelt dat het verspilde moeite is.

Nee, als het gaat om *sfeer proeven* en *observeren* dan brengen deze drie haar geen stap dichterbij de oplossing.

'Bent u al bij de mensen van *zorg* geweest', vraagt de derde, jongste, vrouw.

Vera schudt mismoedig haar hoofd en besluit het haar aangeboden kopje thee op haar gemak leeg te drinken. *Zorg* komt later wel.

Vera gaat achteloos op de punt van de leestafel zitten en vraagt aan bibliothecaris Hoekstra:

'Ik zag uw naam in het logboek staan van vrijdagavond. Hebt u ook een sleutel?'

Hoekstra is een en al bereidwillig het mysterie van de moord te helpen oplossen. Met een lichte Friese tongval, waarin hier en daar wat Zeeuws doorklinkt, legt hij Vera uit, dat hij vrijdagavond onverwacht een telefoontje kreeg van Theo

..Het spijt ons dat we u niet kunnen helpen...

Roes, die zoals Vera inmiddels wel zou weten, een van de topmensen van het bureau is. Roes zat op zwart zaad. Zijn vrouw had een grote voorraad bier gekocht van de laatste contanten, want de PvdA-afdeling zou bij hem thuis vergaderen. De nieuwe kascheques waren nog niet binnen en de betaalkaarten waren op. Roes wist derhalve niet hoe hij de weekendboodschappen moest betalen. Hij had echter een nog niet-geïnde reisdeclaratie van 500 gulden uitstaan.

'Ik ben plaatsvervangend hoofd van de afdeling Algemene en Financiële Zaken, en kan daarom ook in de kleine kas. Roes weet dat natuurlijk en vroeg mij of hij die 500 gulden dezelfde avond nog zou kunnen krijgen. Nou, als je een ander helpen kunt, dan doe je dat natuurlijk. Ik heb tegen Roes gezegd dat hij maar meteen moest komen.'

'Hoe laat hebt u het geld gehaald?'

'Ik was niet alleen. Roes en ik waren hier bijna tegelijkertijd, zo rond zeven uur vrijdagavond. En toen hebben we niets gezien.'

Vera beseft opnieuw een dood spoor te hebben gevolgd. Het enige wat ze zeker weet, is dat dit bureau overwegend wordt bevolkt door alledaagse, aardige lieden. Maar veel verder kom je daar niet mee in een moordzaak.

XIX

Vrijdag 6 januari 1984

Krediet gaat de volgende ochtend naar zijn werk, zonder te merken dat hij wordt gevolgd door Jim Nixon en Peter Wilson. De Amerikanen zien in het ochtendlijk spitsverkeer geen kans om Krediet lastig te vallen en arriveren in de loop van de ochtend onverrichterzake in het Scheveningse appartement. Bill Johnson is in een bar slechte stemming.

'We verliezen veel te veel tijd, wie weet wat die Haagse handelaar inmiddels onderneemt. Jullie gaan naar die flat, verschaft je toegang en pikt hem op zodra hij van zijn werk thuiskomt. Jullie worden vorstelijk betaald en hebt tot nu toe nauwelijks waar voor je geld geleverd.' Johnson is woedend.

Peter zegt: 'En als de politie nog terug komt?' Johnson kijkt kwaad: 'Je wordt er dik voor betaald om je uit zulke situaties te redden. In de loop van de middag gaan jullie weer naar zijn flat.'

XX

Piet Krediet bewaart de documenten over de verstopte kunstschat op zijn kamer in het Delta Lloyd-gebouw. In de lunchpauze stopt hij ze in een stevige enveloppe en neemt de lift naar de zevende etage. Hij ziet in de lift wel eens mensen van het op deze verdieping gevestigde Planbureau en het lijkt hem het veiligst de enveloppe hier ergens te verbergen.

'Daar waar de toekomst van Nederland veilig is, zal mijn schat zeker geborgen zijn', overweegt hij. Hij slaat linksaf de gang in met een gezicht alsof hij hier iedere dag komt. Een kamer aan zijn linkerhand is leeg, ziet hij door de halfopenstaande deur. Krediet schiet naar binnen en legt de enveloppe achterin een stalen kast, die eruit ziet alsof hij in geen jaren is gebruikt. Met een rood

..Eén en al strijdlust..

gezicht keert hij de kamer de rug toe, en gaat snel via een van de trappen terug naar zijn eigen verdieping. 'Zo, als de onbekende inbrekers hun geluk ook op zijn werkplek willen beproeven, zullen ze van een koude kermis thuiskomen', bedenkt hij grimmig. Er is zelfs kans dat ze de nachtwaker van de Bewakingsdienst tegen het lijf lopen, en dan zoeken de heren het onderling maar uit.

XXI

Woensdag 11 januari 1984

Vera loopt op twee medewerkers toe, die met bedrukte gezichten bij de ingang van de bibliotheek staan.

'Zit u in de zorg?' Aan haar zal het niet liggen, wanneer de stemming op het bureau beneden het aanvaardbaar minimum komt. Altijd een kwinkslag op zijn tijd, is haar geleerd tijdens de bijscholingscursus gesprekstechniek.

'Mevrouw!' De lange grijze man richt het woord tot haar. 'Wij zitten niet alleen in de zorg, wij *zijn* de zorg. Alles en iedereen waarmee de huidige maatschappij in de post-verzorgingsstaatfase zich nog *zorgend* wil bezig houden, valt onder ons. De bejaarden, de jeugd, de invaliden, de mensen die door de voorzienigheid zo weldadig met een gebrek aan verstandelijke en/of geestelijke vermogens zijn bedeed, wij waken over hen!' Hij knipoogt twee keer snel naar haar.

'Schiet u al op met uw onderzoek', vraagt de vrouw die naast hem staat. 'Ik hoop echt dat u de moordenaar snel vindt. Ik houd de duimen hoor!'

'Bent u de *hele* zorg? Of zijn er nog meer medewerkers van uw sectie?'

De grijze man knipoogt weer twee maal. Met een stem waaruit je niet kunt opmaken of hij meent wat hij zegt, spreekt hij: 'U zoudt eens met doctor Mootz moeten praten. Die zit het beste van ons drieën in de zorgelijke gevallen. Op woensdag is er in de crèche van WVC geen plaats voor haar kind. Daarom heeft ze vandaag, evenals op vrijdag, vrij. Komt u morgen terug. Dan is ze er zeker.'

'Weet u misschien of de crèche in het weekend kinderen aanneemt?'

XXII

Vrijdagmiddag 6 januari 1984

De stijlvolle zaak van schilderijenhandelaar Puntjes is verlaten. In het kantoor achter de winkel slaat de bebrilde kunstmagnaat met de vuist op tafel.

'Ik krijg net een tip dat er in de stad een paar Amerikanen rondlopen. Een van die lui is Bill Johnson. Ik heb het sombere vermoeden dat die Krediet een beetje onvoorzichtig is geweest en teveel aan die lui heeft verteld. Er zijn dus kapers op de kust.'

Zijn gesprekspartner is een broodmagere, boomlange man in een oude regenjas. De druipnsnor geeft zijn gezicht een onmenselijk droeve uitdrukking.

'Luister', zegt de druipnsnor. 'Ik heb de flat van Krediet zeer voorzichtig uitgekamd, tot twee keer toe. Die kaart is daar niet.'

Puntjes staart nadenkend naar het glanzende oppervlak van zijn bureau. Hij komt tot een besluit. 'Gerrit, jongen, je moet doorgaan op het ingeslagen pad. Niet door

..Dubbelwinners zijn het allemaal... Voor die onzin hebben we nu geen geld en tijd,meer...

die flat voor de derde keer te bezoeken, wees gerust. Maar je moet het komend weekeinde naar zijn werk. Je kent Krediet, ik verwed er alles onder dat hij de bewuste documenten daar heeft verstopt.'

'Dat gaat je geld kosten', zegt Gerrit. 'Er komt daar een beveiligingsbeambte, die de ronde doet, dat is een extra risico.'

'Geen probleem hoor, jij krijgt van mij duizend gulden voor die klus, en vijfduizend als je met zijn documenten terugkomt.'

XXIII

Woensdag 11 januari 1984

Caspar Wiebrens maakt ruzie met Corrine Oudijk. Niet voor de eerste keer, overigens. Wiebrens, een forse figuur met een ietwat rood gezicht, voorzien van een vlassig baardje, kan zich nauwelijks beheersen. Zijn tegenstandster, klein, mollig, haar benen onder zich gevouwen als waren zij van rubber, is een en al strijdlust.

'Natuurlijk ben ik blij met jouw bijdrage aan de *Sociale Atlas van de Vrouw*', roept Oudijk. 'Maar ik en ook de Emancipatieraad vinden dat jij toch niet goed aanvoelt hoe het precies zit met de achterstelling van de vrouw in de sociale zekerheid.'

'Zij dan zeker wel, met hun dikke salarissen. Dubbelwinners zijn het allemaal. Moeten nodig wat durven zeggen over mijn teksten. Ik weet het beter dan zij, ik kan het beter opschrijven dan zij en bovendien is de hele emancipatie uit de mode. Voor die onzin hebben we nu geen tijd en geen geld meer.'

Vera volgt met stijgende verbazing de discussie. Wiebrens lijkt zich tot steeds grotere woede op te werken. Niet iemand om ruzie mee te krijgen, maar of achter deze *Mefisto*-trekken een moordenaar schuilgaat?

Oudijk heeft meer haar sympathie. Bovendien is ze al snel geneigd tot een soort vanzelfsprekende solidariteit met vrouwen. 'Toch oppassen daarmee', spreekt ze zichzelf bestraffend toe. 'Weliswaar zijn vrouwen vaker slachtoffer dan dader van een misdrijf, maar uitzonderingen zijn er altijd en overal.'

Vera Gageldonk ziet beide medewerkers de leeszaal kibbelend verlaten. Dan wordt haar aandacht getrokken door honderden tijdschriften en rapporten. Op de leestafel ziet zij het Algemeen Dagblad, de NRC en de Volkskrant. Reeksen rapporten van het SCP prijken op de planken. Intrigerende titels. Wat te denken van de prozaïsche titel *Inhoudelijke samenhangen welzijnsterrein*. Een vluchtige verkenning van de inhoud beneemt haar alras de moed verder te lezen. Wat een jargon!

Een andere publikatie is *Zuinig met recht*, een studie naar de grenzen en mogelijkheden voor het sturen van het beroep op de rechter, geschreven door ene Professor Doctor Meester Jacqueline Soetenhorst-de Savornin Lohman. 'In samenhang met de titel zou de lengte van de auteursnaam eigenlijk aan een maximum moeten worden gebonden', denkt Vera.

Haar overpeinzingen worden verstoord door de kreet 'Okay mannen.' Verbaasd draait Vera zich om. Zij ziet een type in blauwe joggingbroek en een knalgeel

..Jan wil altijd naar Tirol...

T-shirt met de waarschuwende tekst *Big brother is watching you*.

'Ik ben Richard Kühne, met umlaut', zegt de spring-in-'t-veld. 'U schijnt inspecteur Gageldonk te zijn. Nou mijn naam is, buiten Kühne, háás hoor.' 'Weten jullie al waar je dit jaar met vakantie heen gaat?'

Vera ontdekt nu pas dat er al die tijd twee mensen met kaartenbakken in de weer zijn geweest, een vriendelijk uitzierende dame met krullend haar en een Chinese vrouw, gehuld in broek en trui.

Voor ze echter een woord met hen heeft kunnen wisselen, gaat Kühne verder: 'Ik ben pacifist. Als ik bloed zie, word ik al misselijk. Mij kunt u dus gerust schrappen als dader. Toch lekker *heavy*, leuk, zo'n relletje binnen deze maffe tent. Komen er nog mensen van *Opsporing verzocht*? Dan wil ik wel op dramatische toon het een en ander voordragen. Ik word acteur, weet u wel, en het is best wel makkelijk wat camera-ervaring op te doen.'

'De Jeroen Krabbé van het SCP', constateert Vera.

Het kost haar moeite om zich van de enthousiaste jongeling los te maken.

De Chinese vrouw pakt een stapel kaarten en beent met grote passen naar de ruimte naast de leeszaal.

'Ik move weer es', roept Kühne.

'Jan wil altijd naar Tirol', vervolgt de vriendelijke dame haar verhaal, 'maar ik weet het niet met die *Lederhosen*. Nee, dan Toscane, vooral de kerken daar ben ik dol op. Toen we nog met de kinderen gingen, kwam daar nooit veel van, maar nu is dat anders.'

'Ik heb geen kinderen', zegt Vera. 'Bent u trouwens wel eens op de Canarische eilanden geweest?', vraagt ze nu op haar beurt aan de vrouw.

XXIV

Vera rept zich naar de vergaderzaal op de zevende etage, waar ze inmiddels haar tijdelijk hoofdkwartier heeft gevestigd. Die zaal is nu exclusief voor haar gereserveerd. Afgezien van de vergaderingen van de afdeling Rapportage en advies (slechts één middag per week), het nuttigen van taart en koffie als een van de medewerkers jarig is (zo'n vijftig keer per jaar, dus gemiddeld ook één keer per week) en voor het in elkaar plakken van rapporten die in zeer kleine oplagen gedrukt worden, was het toch een ongebruikt vertrek.

De kamer grenzend aan de vergaderzaal is voller dan anders. De rustige, broodmagere, lange assistent van Knulst, deelt deze kamer met de voorlichtster, Els van der Wal. Bij *voorlichting* moet Vera altijd denken aan public relations en reclame. Leuke snoepreisjes en lekkere etentjes met interessante mensen; aan de wereld van radio en televisie met alle glitter en glamour die daar bij hoort. De discussie die de voorlichtster voert met drie lieden die bij haar bureau staan, wijst echter in een geheel andere richting.

'Zeg nou zelf', hoort ze Van der Wal zeggen. 'Een zin als: *Door de selectieve expulsie van personen met een hoog inkomen wordt het draagvlak voor commerciële voorzieningen geringer althans voor zover deze groep zijn inkomen buiten de centrale stad besteedt* kan toch niet in een persbericht? Wil je nou dat de kranten schrijven over jullie studie, of niet?'

Vera raadt dat de drie mannen de *volkshuisvestingsspecialisten* van het planbureau

..Wil je nou dat de kranten schrijven over jullie studie, of niet?..

zijn die zojuist een gezamenlijke studie naar de problemen in de grote stad hebben afgerond. Het was haar bijgebleven, omdat de naam van een van de drie haar deed denken aan *Marsman*. Schreef hij niet over een gracht in Amsterdam (grote stad!) waar de bruggen *welven over het fulpen waterdal*. Prachtig, maar wat ze hier hoort, heeft met poëzie niets van doen.

XXV

Vrijdagmiddag 6 januari 1984

Piet Krediet weet, nog geen tien seconden nadat het Amerikaanse duo hem heeft gegrepen, dat de kans akelig groot wordt, dat hij het lid op de neus zal krijgen. De heren hebben hem professioneel gehandboeid en bij invallende duisternis achterin een grote auto gedeponeerd.

Als ze zijn blinddoek afdoen, bevindt hij zich in een onpersoonlijk, vrij luxueus appartement, en Bill Johnson grijnst hem vriendelijk toe.

'Meneer Krediet, het is eenvoudig. Wij willen uw kaart en gaten gaan graven. U blijft hier achter en over twee dagen, als de huur is verlopen, komt de eigenaar u wel losmaken. Als u vertelt waar die kaart is, hoeft u nergens bang voor te zijn. Als u niet wilt praten, moet ik Peter hier vragen om u ervan te overtuigen, dat dit heel onverstandig is. Peter heeft een speciale cursus gevolgd in dit soort overtuigingstechniek.'

Krediet doet het voor de hand liggende. Hij zegt dat de kaart al is verkocht aan de Haagse handelaar Puntjes. 'Je liegt', zegt Peter en maakt overduidelijk aanstalten om de cursus overtuigingstechnieken in de praktijk te gaan brengen.

'Okee', zegt Krediet, 'die kaart is niet meer op mijn werk.' Haastig voegt hij eraan toe, omdat Peter dreigende gebaren maakt, 'ik heb hem vandaag ergens anders verstopt, in het gebouw waar ik werk.'

'Van Markenlaan 3', zegt Johnson.

'Ja, op de zevende verdieping.'

'En', zegt Johnson.

'Het was linksaf de gang in, en dan de tweede of de derde deur aan mijn linkerhand. Ik zou die kamer zo weer herkennen. Ik heb het stuk in een kast verstopt', zegt Krediet snel.

'Weet je het heel zeker', informeert Johnson. 'Deze jongens gaan daar nu heen, en ze houden er niet van vergeefse reizen te maken.'

'Het is de waarheid en niets dan de waarheid', benadrukt Krediet, die wenste dat hij nooit een kaart had gevonden.

'Wegwezen, jongens', rondt Johnson de conversatie af. 'Kissinger, ga twee schoppen kopen en al wat we nog meer nodig kunnen hebben in de duinen. Jammer dat er kreukels zullen komen in dat mooie pak van je.'

XXVI

Woensdagmiddag 11 januari 1984

Later op de dag spreekt Vera nog twee doctorandussen, maar ook zij brengen haar

meer in verwarring, dan dichter bij de oplossing van de moord. De eerste, Dekker geheten, vertelt dat hij in het weekeinde even binnen is geweest om een nieuwe uitdraai van zijn studie over planning in Europa te maken.

‘Doen ze daar dan aan planning?’, vraagt Vera, maar dat schiet in het verkeerde keelgat van de in leren jack gestoken onderzoeker.

‘En u zult mijn naam niet in het logboek vinden. Ik weiger mee te doen aan de politionering van de samenleving’, zegt Dekker. ‘Ik heb u niets mee te delen.’

Verbluft door deze tekst, wendt Vera zich tot Dekkers collega die Victor Veldheer heet. ‘*Nomen est omen*’, denkt Vera, benieuwd naar het werk van deze man.

Veldheer vertelt:

‘Er was eens, lang geleden, een plan voor een *Kaderwet specifiek welzijn*. Het welzijn moest niet meer vanuit *Den Haag* worden geregeld, maar in de gemeenten en provincies. Dicht bij de mensen. Want die weten zelf het beste wat goed voor hen is. Nu wilde men die wet eerst uitproberen. En dus kwamen er experimenten specifiek welzijn, die begeleid moesten worden door een stuurgroep en een managementteam. Wij van het SCP moesten onderzoeken hoe de experimenten verliepen. Ons onderzoek is goed, uiteraard. Maar de wet gaat desondanks niet door. Ik zat het weekeinde dus weer in de Bevelanden, Breukelen en Bellingwedde om aan de mensen uit te leggen dat ze al die jaren voor niks proefkonijn zijn geweest. Dat werk doe ik samen met Peter Wiebes, die de rapporten produceerde en Jos van Kesteren die ook een deel van het onderzoek deed. Begrijpt u wel?’ ‘Wel zijn en wel blijven, dat lijkt me de kwestie’, denkt Vera die haar klassieken weet te parafaseren.

XXVII

Vrijdagavond 6 januari 1984

Peter Wilson verstaat de kunst om zich te installeren voor een lange zit. Bovendien deelt hij met vele Amerikanen een manie voor hygiëne. Hij legt een driedubbele laag toiletpapier op de gebarsten wc-bril en neemt daarop voorzichtig plaats. Hij knoopt zijn camelkleurige jas los, zet zijn zonnebril af en gaat zijn haar kammen. Met een vergenoegd gezicht haalt hij zijn stiletto tevoorschijn, knipt deze open, streelt het glanzende metaal en begint met het puntige uiteinde de rouwranden onder zijn nagels te verwijderen. Hij neuriet daarbij *Here I am, in the can*. Daarna haalt hij een stripblad uit zijn jaszak en gaat dat aandachtig bestuderen. Het alarmmechanisme in zijn digitaalhorloge heeft hij op acht uur gezet. Klokslag acht gaat Peter op onderzoek uit. De aanwijzingen die de drie Amerikanen uit Krediet hebben geperst, zijn niet al te duidelijk. De enveloppe is op de zevende verdieping, bij het Sociaal en Cultureel Planbureau. Maar hoe en waar precies had die Krediet de envelop neergelegd? ‘In een kamer links van de lift’, hadden ze eruit gekregen. Krediet had het voor hem moeten tekenen. De kamer had hij niet kunnen aangeven; ‘de tweede of derde kamer links als je uit de lift komt’, was het maximum aan precisie waartoe hij in staat was. Waar hij de envelop had neergelegd, kon hij weer wel nauwkeurig aangeven (niet overigens dan nadat Wilson Johnson de sigaar uit de mond had getrokken en deze tegen Krediets wang had gedooft): ‘in de kast tegenover het bureau, de laagste

plank rechts, onder een stapel geelkleurige mappen. De envelop was met wat goede wil ook gelig, bruinelig eigenlijk.'

Wilson staat in gedachten, hij tikt zijn nagels tegen elkaar en luistert naar het geluid dat hij daarmee maakt. Hij heeft alle tijd. Jim Nixon zit beneden rustig in de auto, en Bill en Brains verwachten hen niet voor tien in de flat terug. 'Uit de lift naar links', mijmert hij. Hij loopt de kamers langs. Het zijn er vijf. Als hij die aan de uiteinden uitsluit (in de meest zuidelijke staat alleen maar een koffieapparaat en vuile vaat van minstens een week oud), blijven er nog maar drie over. Hij probeert de namen te lezen. Wonderlijke voornamen hebben die Hollanders (drs.!) en twee van de drie achternamen (Van Praag, Knulst) brengen een vreemde blik in zijn ogen, eerst van ongeloof, daarna van wantrouwen en tenslotte van boosheid, alsof hij vreest in de maling te zijn genomen. Bij de derde naam licht zijn gezicht op. *Dr. Becker* leest hij: 'a human name, a real profession!' Zonder aarzelen stapt Wilson de kamer van Becker binnen.

XXVIII

Op hetzelfde moment dat Fred Emmer Loeki de Leeuw aflost, verlaat Gerrit Zeilplank zijn schuilplaats op de zesde étage, strijkt zijn snor glad en besluit, na een vluchtige blik over de verlaten gang, de trap naar de zevende te bestijgen. Links en rechts spiedend naar mogelijke bergplaatsen, stuit hij op een kamer met kasten vol boeken. Niet alleen in kasten, bemerkt hij, terwijl hij graaiend probeert de stapels op een bureau in bedwang te houden. Snel verlaat hij deze geordende bende en duikt een kamer ernaast in. Vergeleken met de vorige is deze kamer een toonbeeld van netheid: grote kasten met hangmappen, een keurig afgedekte rekenmachine...

'Waar gerekend wordt, moet geld in de buurt zijn', denkt Gerrit met een logica die vele wetenschappers zal frapperen. Na een vruchteloze poging een bureaulade te forceren, grijpt Gerrit naar zijn shag, draait een zware en bekijkt opnieuw de plattegrond van Puntjes. Hij zit toch wel in het goede gebouw?

XXIX

Om 8.15 heeft Wilson succes. Tijd om af te reizen, besluit hij. Lichtjes en belletjes, de gebruikelijke liftgeluiden, vermijdt hij liever. In de linkerbinnenzak van zijn camel overjas is de envelop met de plattegrond veilig opgeborgen. De schilderijen zijn nu niet ver meer; Bill zal tevreden zijn, er zal iets extra's voor hem inzitten. Katachtig, geruisloos, zijn handen warm en beveiligd in de diepe zakken van zijn overjas, draait hij de gang op, en botst tegen een man als een boom, een dunne wel te verstaan. Hij steekt een hoofd boven Wilson uit en kijkt tijdloos over hem heen. Een kleverig sjekkie bungelend tussen de druipende snorharen.

XXX

Later, ook na scherpe en uiterst onwelwillende ondervraging door Bill Johnson, kan Peter hem niet meer uitleggen waarom hij handelde zoals hij handelde. Tegen

iedere reden in (wie kent hem, wie verdenkt hem?) en zonder dat hij zelf wist wat hij deed, waren zijn handen soepel uit de zakken gegleden, en weer een moment later leunde het ontzielde lichaam van Gerrit tegen zijn schouders. Hij draaide zich om en slingerde de hevig bloedende figuur op het bureau van Becker. Dit type zou in ieder geval de naderende zomer niet meer zien.

‘Waarom liet je het lijk daar liggen?’, briest Johnson later tegen hem. ‘Waarom niet?’, antwoordt Peter. ‘Het is de enige plaats in dat verdomde moederneukende gebouw die ik kende. Bovendien’, grijnst hij, ‘kan maandag de dokter meteen de dood vaststellen.’ De klap die hij dan oploopt, heugt hem nog lang daarna.

XXXI

Het uur van middernacht slaat als de vier Amerikanen, Nixon aan het stuur, Wilson met een nog steeds tintelende linkerwang, in hun van AVIS gehuurde Opel Rekord op weg gaan. Nixon heeft zich de route in het hoofd geprent. De weg voert hen langs het Bezuidenhout in de richting van Wassenaar. De afslag naar links vindt Nixon zonder problemen. Een paar dronken tegenliggers ontwijkt hij zonder enige moeite. Hij heeft al afgeleerd zich over het verkeer en de verkeersborden in dit land te verbazen. Eindelijk zijn zij buiten de bebouwde kom, in wat op hun kaart als een duingebied staat aangegeven.

De weg eindigt zowat op het strand, maar zover moeten zij niet gaan. Op de plattegrond van Krediet is een oriëntatiepunt aangegeven, een restaurant of hotel, *Duinoord* geheten. Van daaruit is de locatie, waar de schilderijen begraven liggen, aangegeven in meters en windstreken. Het front van het hotel staat naar de zuidzijde gekeerd. Als men haaks op die voorkant, precies van het midden uit (het terras inbegrepen) honderd meter in zuidelijke richting gaat (hopelijk betreft het de afstand aan de oppervlakte gemeten, het terrein is nogal geaccidenteerd), belooft de kaart dat men in een duinpan terecht komt. In het diepste gedeelte van die pan moet men graven. Hoe diep, dat vertelt de plattegrond niet. Als ze de buit binnen, hebben zullen ze naar hun flat terugkeren, hun bagage in een gereedstaande nieuwgekochte auto laden en naar België rijden, waar ze in de ochtend hopen te arriveren. AVIS zal de huurauto gewoon later ophalen. Dat is zo afgesproken en daar is voor betaald.

Voor het hotel houdt Nixon stil. Er zijn nog gasten op, er schijnt licht achter de gordijnen van de benedenverdieping. Maar alle ramen zijn dicht, buiten is het koud en stil, binnen warm en gezellig.

Bill en Brains stappen uit. Brains loopt met stijve stelterige bewegingen, als moet hij iets ophouden. Hem is de taak toegevallen om de pan op te sporen.

Of de aanwijzingen op de plattegrond zijn bijzonder, of de wijze waarop de vier Amerikanen die aanwijzingen ten uitvoer brengen zijn dat, misschien ook beide. In ieder geval vinden ze het pannetje zonder enige moeite. In ieder geval stuiten ze na amper een kwartier graven al op iets hards, en in ieder geval dragen ze een loden trommel van aanzienlijk gewicht (het is dan nog geen één uur) naar hun auto terug. Daar wacht een geuniformeerd heerschap hen op, de fiets aan de linkerhand, de wijsvinger van de rechterhand beschuldigend op hen gericht.

De Wassenaarse jachtopziener doet niet meer dan zijn plicht. De auto is verdacht geparkeerd, onverlicht en vormt een gevaar op de weg. Uit het duingebied naast de weg, dat bovendien nog verboden terrein is, duiken ineens vier personen op, onder verdachte omstandigheden, iets zwaars meezeulends. Hij wijst dus beschuldigend de vinger, als ouverture op ingrijpender, enigszins politionele handelingen. Maar zover komt het niet. Een gesist *motherfucker* en twee forse duimen naast zijn strottehoofd, geven de gebeurtenissen een andere wending. De jachtopziener verliest het bewustzijn.

Weer in de auto, Nixon aan het stuur, rijden ze snel - maar niet tè snel - naar de flat terug. Alle vier denken aan de loden trommel in de kofferbak. Het karwei is plat, of zo goed als. Ze hebben de begeerde en verloren gewaande schilderijen, hun beloning zal navenant zijn. Wrevelig bedenkt Johnson dat zij bijna weer een lijk zouden hebben achtergelaten. Hij is er niet eens zeker van, of de jachtopziener nog wel in leven is. In ieder geval klopte zijn hart nog. Als hij een paar seconden had getalmd om zich met zijn volle gewicht tegen Wilson aan te gooien, had die uniformdrager zeker niet meer geleefd.

In de flat bekijken ze de trommel op hun gemak. Op het deksel zijn letters ingestanst, half leesbaar nog maar, in een vreemde taal bovendien.

Bill is geen polyglot, wat hij er van maakt, is:

So.der.tab d.s. Re.ch.marsc.al.s. losse letters, waarvan hij de strekking niet kan duiden. Waar hij de betekenis wel van vat, dat is de inhoud van de trommel. Van hun lijsten ontdaan, ligt daar een drietal beschilderde doeken. 'Old Masters', zegt Johnson bewonderend, en fluit tussen zijn tanden. Dat is ook het merk sigaren dat hij rookt.

Stevig aan een stoel vastgebonden en met bepleisterde mond kijkt Krediet toe.

XXXII

Woensdagmiddag 11 januari 1984

In toenemende mate bekruipt inspecteur Gageldonk het onbehaaglijke gevoel, dat het onderzoek volkomen vastloopt. De gesprekken met de verschillende SCP-medewerkers hebben tot nu toe niets opgeleverd. Geen enkel houvast. Ze heeft er bovendien nog steeds geen duidelijke voorstelling van, wat de mensen op dat bureau eigenlijk uitvoeren. Noodgedwongen heeft zij al haar hoop gevestigd op een gesprek met de laatste twee medewerkers die nog moeten worden verhoord. Jan Godschalk, een coryfee van de Vakgroep sociologie van de Universiteit van Amsterdam, zo heeft zij opgemaakt uit een ambtsbericht van de collega's van het bureau Warmoesstraat. De socioloog is gehuisvest op de zesde verdieping. En de criminoloog Mulder.

Geruisloos opent Vera de deur van de kamer van het tweetal en kijkt naar binnen. Bijna slaakt ze een ouderwetse vrouwelijke gil en de adem stukt haar in de keel. Midden in de kamer tussen twee tafels ligt op een oranjebruin kleed een roerloze gestalte, het hoofd onder de ene tafel, de voeten onder de andere. 'Is dit de tweede moord in dit bureau?' Met trillende benen stapt de inspecteur de kamer in. Het is een wat oudere man, of zoals men tegenwoordig zegt, een nog jonge man.

..Schrik maar niet hoor...

Donker haar, wat grijs aan de slapen. Hij ligt op zijn rug, het hoofd op een boek, de handen op de borst gevouwen waar zich een ziekenfondsachtige bril bevindt. Juist als Vera wil knielen om de levensgeesten van de op de grond liggende gestalte te controleren, klinkt bij de deur een licht verende, wilskrachtige stap en een vriendelijke stem meldt haar: 'Schrik maar niet hoor, dat is Godschalk die zijn middagslaapje doet, hij ligt...eh... zit hier een jaar op een arbeidsproject.' De als Godschalk aangeduide slaper schrikt wakker en tast naar zijn bril, om te zien wie zich zo dicht in zijn laag-bij-de-grondse nabijheid heeft gewaagd. 'Goedemiddag', spreekt hij met dat iets geknepen geluid dat men doorgaans kan waarnemen in de betere hockeykringen, 'dat is nog eens aangenaam ontwaken.'

'Ik ben Reinjan Mulder.' De vriendelijke stem van daarnet brengt haar met een lichte schok terug tot de werkelijkheid.

'Doctor meester', vult Godschalk aan.

'Die titel gebruik ik nooit, hoor', verweert Mulder zich.

'Kom, kom', houdt Godschalk aan, en zich duidelijk tot de inspecteur richtend:

'Kijk, hij is gewoon afgestudeerd als criminoloog in de rechten dus, vandaar dat meester en vervolgens is hij in dat vak gepromoveerd, vandaar dat doctor. Studeer je een gewone wetenschap, zoals ik, dan raak je bij promoveren één van je titels kwijt. Bij rechten houd je echter alles. Dat is toch bezópen.'

Mulder die dit argument kennelijk vaker gehoord heeft, haalt de schouders op. Hij is lichtelijk alternatief gekleed in spijkerbroek, suède schoenen, een blauwe trui met daaronder een beige overhemd; zijn ronde hoofd wordt bekranst door donkerblonde krullen en op zijn naar wip neigende neus staat alweer een ziekenfondsachtige bril.

'Ook al', denkt Vera, 'Hoe komen die mensen toch aan die brillen? Met hun dikke salarissen kunnen ze zich toch wel een behoorlijk montuur veroorloven?'

Vanmorgen heeft ze al eerder een in schapewol en sandalen gehulde kabouter gezien, die ook al zo'n onderkomen ijzeren geval op zijn neus had. Het zal wel weer een of ander statussymbool zijn. De doctor meester heeft ietsies een buikje, een *soup çon de ventre*, zoals de Fransen dat wel zeggen en dat geeft hem iets van een vriendelijke dorpspastoor.

'Mulder doet hier justitie. Rechtshulp, criminaliteit, geweld tegen vrouwen en dat soort dingen', meldt Godschalk behulpzaam, terwijl hij zich met een zucht achter zijn bureau laat zakken. 'Hij kan u vast bij het onderzoek behulpzaam zijn.'

Vera trekt een stoel naar zich toe en neemt plaats achter de tafel, waar vijf minuten eerder het hoofd van de arbeidsdeskundige onder lag.

'Aan mij zult u weinig hebben, mevrouw', verklaart de criminoloog. 'Ik ben geschoold aan de Universiteit van Amsterdam. Ik voel me meer verwant aan de moderne criminologen. Ik weet wat van kritische criminologie, *lower class* criminologie. Wij zijn niet meer in daders geïnteresseerd, maar in *de anderen*, zoals Sartre dat uitdrukt. De slachtoffers, de getuigen, de wetgevers, de mensen van justitie, de bewakers, de advocaten, de reclasseerders, als u mij dat woord vergeeft, en vooral zijn wij geïnteresseerd in de politie. Hoe hoog scoren agenten op de f-schaal? Zijn er ook *andersgerichte* agenten?'

Vera kijkt hem verward aan. Wat zou die man bedoelen met *andersgericht* ?

'Wat betekent de minimum-lengte, die bij de selectie van politie-agenten wordt

gehanteerd voor de repressie van de kleine mede-mens? Past u op! Ik weet méér van u en uw achtergronden dan u zelf. Zolang u mij niet naar de dader vraagt, kan ik u helpen. Maar wilt u misdaad aanpakken, dan ben ik niet thuis. De dader, mevrouw, zijn wij dat niet allemaal?’

‘En wanneer was u voor het laatst in het gebouw?’

‘Donderdag, toen ben ik om een uur of vijf hier weggegaan.’

‘Hij werkt maar vier dagen in de week’, licht Godschalk toe, ‘op vrijdag slaapt hij uit, dan doet hij aan literatuur en als het mooi weer is, gaat hij dan in Amsterdam op een terrasje zitten.’

Vera wendt zich nu tot de socioloog.

‘Hoe laat kwam u hier aan?’

‘Ik ben hier in het algemeen pas om een uur of tien, maar ik begin al om kwart over acht te werken in de trein. Ik moet namelijk van heel ver komen. Ik werk wél vijf dagen. Op het project *Plaats van de arbeid 1983-1995*. Vraag niet wat dat inhoudt, want dat weten we zelf ook nog niet. Maar er komt wel een boek uit, dat is zeker.

Maakt u ook zulke lange dagen? En wat vindt uw man daarvan, of uw vriend. De politie mag tegenwoordig niet meer aan vrouwen vragen of zij al dan niet gehuwd zijn, las ik in de krant, maar dat mag ik als onderzoeker toch wel aan de politie vragen?’ Godschalk is niet meer te stuiten, nu er een vrouw in zijn nabijheid is. Hij grinnikt malicieus. ‘U hoeft niet te antwoorden hoor. Wat mij betreft ziet u er bepaald niet uit als iemand die zal overschieten. Ach, voor de meeste meisjes is trouwen toch het ideaal. Ik zeg vaak tegen mijn vrouw, onze dochter hoeft niet veel hersens te hebben, als ze er maar goed uitziet, dan krijgt ze toch wel een man...’

‘Misschien had Jos Becker wel een uiterst geheim onderzoek in zijn la’, oppert Godschalk plotseling, ‘over een revolutionaire verandering van waarden. Bij dansfeestjes blijkt het *dames vragen dames* te gaan overwegen of zo. *Hot stuff*, waarop de regering zou kunnen vallen.’

XXXIII

Vrijdagnacht 6 januari 1984

De reis naar de Belgische grens duurt langer dan Johnson had geschat. Peter zit al een half uur te zaniken dat hij honger heeft. De Toyota, die nog nauwelijks is ingereden, vordert langzaam. Als ze nu eerst maar in Antwerpen zijn, dan kunnen ze hun kostbare waar droppen. In een container met het opschrift *auto-onderdelen* zullen de schilderijen per schip naar de States worden vervoerd. De kapitein van het schip is een oude Korea-veteraan, die Johnson nog van vroeger kent.

‘Ik heb zo’n honger. Ik wil onmiddellijk eten’, zeurt Peter.

‘Nee Peter, nog even en we zijn in België. Dan kan je wat mij betreft zoveel eten dat je er dood bij neervalt’, zegt Johnson.

‘Ik rijd geen mijl meer zonder eten’, houdt Peter aan, terwijl hij pogingen onderneemt om het stuur over te nemen.

‘Luister Peter, hoe eerder we de grens over zijn, des te eerder zijn we veilig met de

buit. Mijn intuïtie zegt, dat we hier zo snel mogelijk vandaan moeten.’

‘Voor jouw intuïtie koop ik niets. De enige intuïtie, die ik belangrijk vind, is die van mijn lintworm en die zegt dat hij trek in een hamburger heeft.’

Johnson ziet het hopeloze van de zaak in, omdat de beide aanwezige inzittenden de non-interventie gedachte prediken. Hij besluit om maar toe te geven. Daar is de afslag Ulvenhout al. Bij de snackbar stoppen ze.

XXXIV

Adjutant Van Boebendaal van de *rijkswacht* in Ulvenhout is van plan uitgebreid te genieten van een zakje friet met een dubbele portie mayonaise, bij het *Broodje van den Onkel*. ‘Die kunnen ook bunkeren’, mompelt hij binnensmonds, terwijl hij kijkt naar een gezelschap Amerikanen, dat halve kippen, hamburgers, hot-dogs, nasi-schijven, fricandellen, neutronenbroodjes en andere snelvictualiën in hoog tempo naar binnen bunkert. Van Boebendaal gaat in zijn dienstwagen zitten, die tamelijk uit het zicht is geparkeerd en geniet. Het gezelschap Amerikanen heeft de muur leeg gegeten. Plotseling scheurt de Toyota met kenteken 22-80-AA weg naar de E10, richting Belgische grens. Veel te hard. Van Boebendaal, die zijn wekelijkse portie bonnen nog niet heeft uitgedeeld, bedenkt zich geen moment en trapt zijn gaspedaal tot op de bodem in.

In de Toyota wordt het enigszins onrustig als Brains, die de wagen bestuurt, merkt dat ze door een politieauto worden gevolgd.

‘Jij ook met je vraatzucht. Nu hebben we kans, dat we alles verspelen’, kankert Johnson tegen Peter.

‘Laat dat maar aan mij over. Ik regel dat wel even.’

‘Als je het maar niet te grondig doet, want die blunder bij Delta Lloyd ben ik nog niet vergeten. Ik heb geen zin meer om voor moord de bak in te draaien’, snauwt Johnson.

Peter pakt zijn Lüger en zegt: ‘Ik schiet alleen zijn banden aan flarden.’

Hij voegt daad bij woord. Van Boebendaal krijgt bijna een hartstilstand. Opeens is hij de macht over het stuur kwijt, hij rijdt met een vaart van honderd kilometer recht op een bomenrij af, remmen en sturen helpt niet meer. Er klinkt een doffe dreun.

In de wagen van de Amerikanen wordt opgelucht adem gehaald. Nog vijftien kilometer en dan zijn ze in België. Ze passeren Zundert al.

XXXV

Donderdagmorgen 12 januari 1984

Adriaan van der Staay, directeur van het SCP, komt die ochtend al om 8 uur op kantoor. Hij sluit zich gewoontegetrouw in zijn kamer op, gaat achter zijn bureau zitten en bladert door de grote stapel paperassen, die op zijn bureau ligt. Zijn oog valt op een knipsel uit de *Gelderlander*, dat bibliothecaris Hoekstra op zijn bureau heeft gedeponneerd, omdat daar het woord SCP in voor komt.

‘*Het SCPB wordt in de politiek niet serieus genomen*’, staat er. Het irriteert hem

mateloos, dat ondanks de vele tonnen die er het afgelopen jaar in het voorlichtingsapparaat zijn geïnvesteerd, toch nog steeds de verkeerde afkorting voor de naam van het bureau wordt gebruikt.

Vol ergernis leest hij verder. Als hij het uit heeft, mompelt hij:

‘Het moet maar eens uit zijn met die boekhoudkundige benadering.’

Als oud-gymnasiast kijkt hij altijd vreselijk neer op dat platvloerse geredeneer. Hij moet trouwens toch uitkijken, dat die *supply-siders* van de zesde verdieping de macht op het bureau niet overnemen. Zij kunnen hun gelijk altijd zo overtuigend kwantificeren, dat er voor hem als cultuurfilosoof geen speld tussen is te krijgen. Hij neemt zich voor om dit nieuwe jaar de zesde étage weer eens te bezoeken.

Zijn aandacht dwaalt even af van zijn werk. Hij denkt aan het lijk dat maandagochtend door Becker is gevonden. Als de dader (m/v) nu maar geen personeelslid van het bureau is. Dat geeft alleen maar nog meer negatieve publiciteit voor het SCP. De verzorgingsstaat heeft het toch al zwaar te verduren.

Hij zal vandaag even contact opnemen met Els van der Wal of de voorlichtingsactiviteiten niet nog verder kunnen worden geïntensiveerd. Misschien kan er een nieuwe reeks gestart worden. Het lijkt hem een prima agendapunt voor de centrale staf van aanstaande maandag. Van der Staay verheugt zich er al op, dat het waarschijnlijk een gezellige, lange vergadering zal worden, omdat de vorige in verband met het lijk is uitgesteld. Door sommige leden zal het wel als een centrale *straf* worden ervaren, maar als die ook de tijd vinden om bij de TROS en Veronica op te treden, dan kan een ochtendje vergaderen er ook wel af. De directeur is blij dat het nog niet is gelukt om de centrale staf te automatiseren, ondanks de verwoede pogingen die daartoe door Sysal worden ondernomen. Hij heeft gehoord dat het programma KWAAK, waarmee de centrale staf kan worden gesimuleerd, nog in de testfase is.

‘Zelfs de gezelligheid wordt, als het zo doorgaat, gerobotiseerd’, verzucht hij in zichzelf.

XXXVI

Op hetzelfde moment ijsbeert Vera Gageldonk door haar kamer.

‘Bah, ik krijg er steeds minder vat op’, mompelt ze.

Gageldonk wil de zaak nog eens op een rijtje zetten.

‘Drieslag, wat vind jij ervan?’

Drieslag kijkt verstoord op. Met zijn gedachten is hij al helemaal bij zijn huisje in Spanje, dat hij nog net in de goede tijd heeft gekocht. Hij hoopt zich daar binnenkort, na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, te vestigen.

‘Ik weet het niet, inspecteur’, bromt hij, om zijn onoplettendheid te camoufleren.

‘Zij zijn mij te glad’, zegt Vera.

‘Wie?’ vraagt Drieslag.

‘Nou, die ambtenaren van dat Semi-culturele Planbureau.’

Vera heeft duidelijk de pest in dat de oplossing van haar eerste serieuze zaak zo stroef verloopt. Op de politieschool en ook op de daarop volgende praktijkcursussen had zij wel geleerd hoe zij de echte ongeletterde criminelen moest aanpakken, maar niet hoe zij enige greep kon krijgen op die gladde sociale wetenschappers van het SCP. Die zijn zo geslepen door hun ambtelijke contacten, dat het haar niet

lukt hen enige nuttige informatie te ontfutselen.

'Ik heb het niet zo op dat kwartair geboefte', bromt Drieslag, zichtbaar trots op zijn pas verkregen woordenschat.

'Wij horen anders ook tot de kwartaire sector.'

Dit is voor Drieslag de druppel die zijn emmer doet overlopen. Vol afschuw wendt hij zijn gezicht af. Hij denkt met enige walging aan de afgelopen dagen die hij grotendeels op het SCP heeft doorgebracht. Vooral de *Sociale Atlas van de Vrouw*, die hij daar in de bibliotheek eens nieuwsgierig had doorgebladerd, had hem met enige zorg vervuld. Er stonden niet eens recepten in. Hij neemt zich voor om te zorgen, dat zijn vrouw dit opruiende geschrift niet onder ogen krijgt. Stel je voor, dat zij dit zou lezen. Dan zou er van een ongestoorde oude dag niets komen. Dan zou hij levenslang in de afwas moeten participeren.

Vera Gageldonk probeert zich op de samenhangen van de zaak te concentreren. Misschien zou het geen kwaad kunnen om de grote Samenhangen-expert Nauta, adjunct-directeur van het SCP, eens te raadplegen. Zij laat alle feiten in de moordzaak nog eens de revue passeren.... De amtenaren van het SCP hebben lang niet allemaal een sluitend alibi. Zij komen op één na geen van allen voor in de registers van de recherche en de BVD. Alleen Paul Dekker van de afdeling Beleid en Planning was in de BVD-boeken aangetroffen. Dekker had in de jaren zeventig in Nijmegen politicologie gestudeerd en stond daarom als potentieel terrorist geregistreerd. Bovendien was hij ooit nog eens betrappt op de aankoop van een boek bij boekhandel *Pegasus*. Hij had echter een sluitend alibi. Vera liep de alfabetische lijst van SCP-medewerkers voor de zoveelste maal langs. Haar potlood bleef steken bij Flip de Kam, die zij herkende als presentator van AVRO's Toppop of Veronica's Top 40. Tussen twee tv-uitzendingen en een interview met de *Telegraaf* door, waren er een paar uur dat hij nergens was gesignaleerd. Zuchtend ging zij het lijstje verder langs. Bij Frans Knol verscheen er een glimlach op haar gezicht. Ze herinnert zich hoe zij hem op het SCP had aangetroffen. Hij zat bij die gelegenheid met een moedeloze blik te staren naar een pak papier van minstens 25 kilo kruistabellen, die net door de computer waren opgehoest. Knol was op zoek naar dat ene statistisch significante verband. Hij had net de pin op de neus gekregen van Jan Voskuil, aan wie hij had gevraagd of het niet mogelijk was om een belletje te laten rinkelen als er een significant verband was gevonden. Voskuil was meestal wel in voor wat hobbyïsme op het rekentuig, maar dit keer had hij de boot afgehouden. Bij de ervaren computer-gebruikers was het al langer bekend: 'De mens wikt, Voskuil beschikt.' Dat bleek laatst weer toen het nieuwe *operating system* op Dr. Prime, de huiscomputer, werd geïnstalleerd. In plaats van vijf keer zo snel, zoals was aangekondigd, ging het nu vijf keer zo traag. Ze ging het lijstje verder langs. Wat moest ze nou aan met Caspar Wiebrens. Hij had weliswaar geen alibi, maar iemand die zich bezig hield met de financiële problematiek van bijstandsmoeders in de overgang kon eigenlijk nauwelijks een serieuze verdachte zijn. De *Chriet Titulaer* van de recessie, werd hij genoemd; maar zo'n windbuil leek hij Vera nu ook niet toe. Ze zou toch maar eens met Nauta gaan praten.

..De mens wikt, Voskuil beschikt...

XXXVII

Donderdag 12 januari 1984

Puntjes loopt rondjes in zijn antiekzaak aan de Dennenweg. Vandaag is hij niet in de stemming om lucratieve zaken te doen. Gerrit is na dat klusje in het afgelopen weekend spoorloos verdwenen. Hij heeft sterke vermoedens dat deze streek hem door Johnson en zijn kornuiten is geleverd, want die zijn de afgelopen dagen in Den Haag gesignaleerd. Hij kent die gladde oplichter nog uit zijn Korea-tijd. Zal hij de boel verlinken? Zijn wraakgevoelens winnen het van zijn angst voor eventuele repressailles. Zijn besluit staat vast en hij stapt de deur uit, richting telefooncel.

XXXVIII

Donderdag 12 januari 1984

'Nee, zo volstrekt autonoom zijn wij niet. Tenslotte is daar altijd nog het BC dat ons werkprogramma moet toetsen en dat waakt over onze productie, zoals bijvoorbeeld het SCR.'

Nauta zit schuin aan de tafel in zijn werkkamer, zijn ogen gericht op het bord achter Vera Gageldonk. Op dat bord is alweer een schema aangebracht. Ditmaal is de relatie tussen ethos, seksualiteit en assimilatie in beeld gebracht. 'Zouden ze daar die koppeling van databestanden voor nodig hebben?', denkt Vera.

'Het BC?'

'Het Begeleidingscollege van ons bureau. Daarin zitten vertegenwoordigers van de verschillende departementen. Vertegenwoordigers, maar eigenlijk zijn het zeer hoge ambtenaren, en dan nog wat mensen van de wetenschappelijke bureaus van de partijen. Straks komt het weer bij elkaar.'

'Dat lijken mij moeilijke vergaderingen voor u.'

'Och, ze vragen natuurlijk veel naar de bekende weg. En ze willen laten zien dat hun departement er ook wat aan doet. Komt u dadelijk maar even kijken.'

Heel even heeft Vera die donderdagmorgen het idee dat zij op het *balkon* van de hoogste verdieping van de door grijze mist omgeven Delta Lloyd Wolkenkrabber is gestapt. Maar het geroezeroes en de geur van sumatraanse mistkleuren doen haar beseffen, dat dit de ruimte is waar het BC vergadert. Rond een in carré opgestelde groep tafels ontwaart zij een groot aantal voornamelijk in het grijs gestoken figuren. Aan het eind van de tafel zitten Van der Staay en Nauta en een kleine man met terugwijkend krullend haar, die met een stentorstem de vergadering door de mist leidt. Scherp houdt hij de wapperende handjes van de hoge ambtenaren in de gaten. Dat zijn mensen, die echt iets belangrijks te zeggen hebben.

Vera neemt plaats aan het andere eind van de tafel.

'Eigenlijk lijkt het een beetje op een reünie van de *old boys* van een of andere kostschool', denkt ze, terwijl ze in het rond kijkt. 'Bijna identieke pakken, bijna identieke koppen en allemaal zo'n zwart koffertje.'

'Dank u wel, mevrouw Van de Muisenberg', hoort ze de voorzitter zeggen, 'het woord is nu aan de heer De Kok.'

Een lichte siddering vaart door de grijze massa. Van der Staay zakt iets verder onderuit, Nauta neemt een trekje van zijn sigaar en lijkt zijn aandacht te richten op het baltsgedrag van de buiten rondvliegende meeuwen; de leptosome jongeman naast de cassetrecorder zucht en pakt een verse pen uit de in zijn borstzakje aanwezige selectie. De figuur naast hem blijft gewoon doorschrijven. 'Wie is dat ook al weer', vraagt Vera zich af, 'ik heb hem weleens gezien.' Als zij de zeemleren landingsvaartuigen onder de tafel ziet, weet zij het weer. Dat is De Kam, de *Pelleboer* van het economisch klimaat, die bezig is het volgende koudefront voor de ambtenaren op papier te zetten. Die jongen met dat gouden brilletje en die andere terminaljunks rekenen dat voor hem uit.

'Ja, meneer de voorzitter', hoort zij opeens. 'Hartelijk dank dat u mij eindelijk het woord gegund hebt. Zoals u weet zijn we allen geïnvolveerd in de crisis van de verzorgingsstaat en we weten allemaal welke inspanningen het SCP levert om deze crisis in kaart te brengen, zodat wij, *Het Beleid*, tenminste een richting kunnen kiezen voor een uitweg uit de impasse, die ons nu in haar greep houdt. Maar er is meer. Er is ook de verloedering van de verzorgingsstaat. Ook daar wijdt het SCP zijn aandacht aan. Mijn vraag is nu de volgende. Het SCP heeft vele inkomensstudies gedaan, naar de primaire sector, de secundaire sector en zij heeft ook die twee volgende lagen, de tertiaire sector en de kwartaire sector blootgelegd. Mijn vraag is nu: zou het Sociaal en Cultureel Planbureau niet eens een studie kunnen wagen aan wat ik zou willen noemen: de quintaire sector.'

Van der Staay glimlacht als de ambtenaar met het aangeplakte sikje het heeft over de tertiaire en secundaire sector; bij het blootleggen van de quintaire sector verschiet hij even van kleur.

'Juist', denkt Vera Gageldonk 'daar is die man eigenlijk veel te netjes voor, en ook de rest van het bureau zie ik dat niet doen. Die zijn voor dat ruige geologenwerk volkomen ongeschikt.'

Even moest ze terugdenken aan de korte periode dat ze met Toine Vijlbrief had samengewoond. Dat was tenminste een echte man. Alleen verdween hij op een gegeven moment naar de Seychellen om daar mangaanknollen te gaan zoeken. Sindsdien woont ze alleen. Ze kan zich hier in Rijswijk het leven met een beleidsambtenaar niet voorstellen.

Ze richt haar aandacht weer op de mensen in het vergaderlokaal.

'Het heeft absoluut geen zin hier langer rond te hangen', beseft ze. Ongetwijfeld zullen al deze lieden hun geheime lusten en angsten hebben, hun woede en hun verdriet. Maar zou er een van deze mensen tot een zodanige emotie opgestuwd kunnen worden, dat een moord de enige ontlading is. Hoogst onwaarschijnlijk!

XXXIX

Donderdagmiddag 12 januari 1984

Teruggekeerd op het politiebureau, blijft Vera Gageldonk afwezig. Plotseling rinkelt de telefoon. Louter mechanisch neemt zij de hoorn op.

'Met Gageldonk.'

'Inspecteur, het is voor u, maar hij wil zijn naam niet zeggen', klinkt het aan de

andere kant van de lijn.

'Geef maar.'

En dan komt het: 'De moord bij Delta Lloyd is gepleegd door Amerikanen. Ze rijden in een blauwe Toyota-stationcar nummer 22-80-AA. Ze gaan richting Antwerpen.'

Voordat Vera er erg in heeft, is het gesprek van de andere kant verbroken.

Verdwaasd staat zij met de hoorn in de hand.

'Nieuws, inspecteur?' vraagt Drieslag.

'Ja. Ik denk dat het ernst wordt.'

'Laat alle posten uitkijken naar een blauwe Toyota-stationcar met het kenteken 22-80-AA. De inzittenden zijn gevaarlijk. Vraag om een versterkte patrouillering langs de grens bij Wuustwezel, want ze gaan waarschijnlijk richting Antwerpen.' Haar bloed begint sneller te stromen. Eindelijk lijkt er wat te gaan gebeuren.

XL

Zondag 8 januari 1984

In het zuiden van het land wankelt over een kronkelige landweg een man, gekleed in een verfromfaaid veldwachtersuniform. Het is adjudant Van Boebendaal, die na de botsing half bewusteloos naar een hooiberg is gekropen, waar hij lange tijd geheel buiten westen heeft gelegen, zonder dat iemand hem opmerkte. Hij is zojuist bijgekomen en zal over ongeveer een half uur worden aangetroffen door zijn collega, adjudant B.M.S. van Praag, die om de een of andere reden een grote hekel aan hem heeft. Van Praag zal aan dat moment nog jaren later met voldoening terugdenken, zelfs als hij eigenlijk met zijn volle aandacht bij de L.O.I.-cursus *Fundamentele Economie* moet zijn, die hij met het oog op bevordering bestudeert.

XLI

Vrijdag 13 januari 1984

Vera grijpt naar haar sigaretten. 'Alweer de laatste', verzucht ze, en verfrommelt haar derde pakje sinds het anonieme telefoontje. 'Waar kunnen die lui uithangen? Ze kunnen zich toch nooit 24 uur verbergen voor onze almachtige politiemacht?' Haar humeur wordt er niet zonniger op als ze zich de reprimande van Hattinga-Verscheure herinnert:

'Hoe kun je dat doen en nog wel zonder overleg!', zo was hij tegen haar uitgevaren, nadat ze de SCP-medewerkers toestemming had gegeven een dagje uit te gaan.

'Tja', had ze geantwoord, 'ik was ook zo opgelucht die meelbieten de rug te kunnen toekeren, en ze waren zó enthousiast. Ze gaan hun 10-jarig bestaan vieren, je weet wel, gezellig met z'n allen in de bus en *Van je hela, hola...*'

XLII

Gedreven door hongeren en kou, volgepropt met Vlaamse cultuur, stommelen de

SCP-ers (alleen, met hun partner en/of in groepjes) het restaurant aan de Wijngaardstraat binnen. Alhier, zo is hen beloofd, zullen zij een culinair hoogstandje tegen een schappelijke prijs kunnen nuttigen.

'Een waardig slot van deze gedenkwaardige dag waarop wij het tweede lustrum van het SCP vieren', zo had Adriaan van der Staay, tijdens de borrel vóór de lunch, in zijn korte speech voorspeld. Tot ieders verbazing was zijn bijna-verbale optreden, gevolgd door de onhulling van een interne cultuurexplosie, een echt *knulstwerk*. Het lunchpakket onder de arm waren de SCP-ers vervolgens afgereisd naar *Den Belg*. De door Vera voorspelde muzikale aderlatingen waren onderweg vakkundig in de kiem gesmoord door het kwistig ronddelen van speculaas, begeleid door Everts opgetrokken wenkbrauwen (3e rondje) en een aarzelend 'Hè' (6e rondje).

XLIII

'Hebben jullie het gezien? Er staat een auto voor de deur met onze postcode als kenteken.' Met deze opmerking stuift Jos van Kesteren als laatste de *Peerdestal* binnen. De verzameling koude neuzen geeft geen reactie; ze hebben het te druk met hun *Kirr* en conversatie.

XLIV

Peter Wilson zucht: 'Ik heb genoeg van dit konijnenhol. We zitten nu al een week opgesloten.'

'Zeg jij nou maar niks! Wiens schuld is het dat we moesten onderduiken, hè?'

Bill Johnson stapt tussen beide ruziezoekers in:

'OK, OK, jullie hebben je punt gemaakt. De hitte zal nu wel van onze rug zijn, laten we maar eens lekker uit eten gaan. Tenslotte hebben we genoeg te vieren.'

'Geen steaks, die kunnen ze hier toch niet lekker klaar maken', moppert Wilson. 'Ik haat het idee dat ik mijn weggegooide schoenzolen op mijn bord terug vind. Laten we maar naar een inheems restaurant gaan, dat is waarschijnlijk ook niet best maar ze zullen in ieder geval verse spullen gebruiken. En dat geeft weer moed.'

Het kwartet duikt het eerste restaurant binnen, dat zich aandient. Als ze aan een van de laatste vrije tafeltjes schuiven, wordt hun aandacht even getrokken door een gezelschap van zeventig à tachtig personen, dat iets verderop nogal luidruchtig bijeen zit. Het zijn medewerkers van het Sociaal en Cultureel Planbureau, maar dat weten de Amerikanen niet.

'Die vier daar praten over kunst, René, moet je ze niet aan de tand voelen over de vraag naar museumdiensten', vraagt een truidrager met rode sjaal in het gezelschap. De aangesprokene kreunt.

'Ik zit dat ruwe datamateriaal uit Rotterdam al op alle mogelijke manieren te bewerken om nog enigszins aanvaardbare resultaten te krijgen. Kom me niet aan met Amerikanen. Door hun hoge reiskosten gooien ze al mijn regressies in de war.'

'Ik vind dat een onjuiste term: datamateriaal. Spreek liever over; gegevensbestand', zegt Floor van Herwaarden precisieus. 'Verwarrend gebruik van begrippen en hantering van buitenlandse aanduidingen moet je zoveel mogelijk vermijden.....'

René kijkt glazig voor zich uit; hij heeft de laatste opmerking niet gehoord. Zijn aandacht wordt getrokken door de op zachte toon gevoerde conversatie van de Amerikanen. Flarden van het gesprek dringen tot hem door: 'Sand, Dunes, Raizwaik, Skeveningen, Old Masters...' Hij schudt zijn hoofd: 'Het zal wel inbeelding zijn.' Hij vouwt zijn papieren servet op en informeert:

'Leendert, is dit nog iets voor je oudpapier-aktie of is de kwaliteit hiervan onvoldoende?'

De aangesprokene, klein van stuk, straalt optimisme met betrekking tot de menselijke soort uit.

'Daarover moet ik eerst Evert consulteren.'

Die, genietend achter een glas rode wijn, zegt:

'Kunnen we dat niet analyseren met behulp van de *trimmed mean* methode. Die biedt vaak de beste oplossing, als de nood het hoogst is.'

'Jammer dat ze hier geen goede taart hebben', zegt de één van de vrouwen in het gezelschap.

'Die schade moeten we binnenkort inhalen, Evelien', roepen er een paar. 'Wanneer neem je weer eens van dat heerlijke gebak mee?'

'Is dat niet heel erg rolbevestigend', informeert Frank van Tulder.

'Wanneer wordt dit type delict eigenlijk strafbaar gesteld?', vraagt de rode sjaal, 'als beoefenaar van de economie van schuld en boete dien jij dat te weten, Frank.'

'Alsjeblieft', verzucht Hans de Groot, 'anders moeten we de personeelsramingen voor Justitie al binnen een half jaar gaan bijstellen. En dat net, terwijl ons onderzoek naar de grote Q eindelijk van de grond begint te komen.'

XLV

'Dat is het, de grote Q of moet ik zeggen de grote K.'

René springt op en rent naar een tafel waar Jos Becker net doende is zijn piepkuiken te ontleden. 'Daar zitten ze, je ordeverstoorders.'

'Je bedoelt: staat naast me', antwoordt Jos terwijl hij zijn mond dept met de kleurige *serviette*.

'Nee, begrijp me dan: Amerikanen, Kunst, postcode-auto...', René's luidruchtige betoog, gepaard gaand met wervelende ledematen, treft eindelijk doel. Het SCP, gedirigeerd door Jos, komt in actie.....

XLVI

(Om de pacifisten onder de lezers te sparen, behandelen we dit actieprogramma van het SCP achter gesloten deuren, en pakken de draad op, op het moment dat....)

De piepkuikens hebben hun vlieglessen achter de rug. Zo ook Peter Wilson die vanaf de balustrade na een sierlijke duikvlucht, ondersteboven in een strategisch opgehangen ruif is terechtgekomen. De overige drie Amerikanen zijn ofwel gekneveld met één van de spaarzaam aanwezige stropdassen, ofwel worden in bedwang gehouden met een als ploertendoder gehanteerde kaaskroket.

De overige SCP-ers zijn drukdoende de estragonische ballast behorende bij de kuikens, hier en daar gegarneerd met een struikje bloemkool of peen, af en toe gelardeerd met een enkele mossel, van zich af te schudden.

..Een in schapewol gehulde kabouter, die optimisme uitstraalt met betrekking tot de menselijke soort...

XLVII

Wanneer de Amerikanen door de plaatselijke Gendarmerie zijn afgevoerd, de gemoeieren gekoeld door het ijsje, en de zenuwen opgepept door de koffie, kucht Adriaan van der Staay ter voorbereiding van de kortste speech van zijn leven: 'Een gedenkwaardig slot van een gedenkwaardige dag.'

XLVIII

Zondag 15 januari 1984

Vera Gageldonk loopt op haar vrije dag apetrots over de Scheveningse boulevard. Ze geniet van de blikken van herkenning. Ze is gisteravond samen met de verbouwereerde Drieslag in twee actualiteitenprogramma's op de buis geweest. Die Drieslag. Hij had nooit gedacht dat hij op zijn oude dag nog eens op de tv zou komen. Ze is heel tevreden over de afloop van haar eerste grote zaak. De moord is opgelost en de sinds lang verdwenen oude meesters zijn boven water gekomen; en Krediet is bevrijd. Die Krediet zal zich nog wel twee keer bedenken, voordat hij weer met zulke figuren in zee gaat.

XLIX

Maandagmorgen, 16 januari 1984

De week, die met de vondst van de vermoorde Gerrit Zeilplank begonnen is, is voorbij. De nieuwe week is aangebroken, en zoals het aan het eind van een verhaal behoort, bevinden zich alle mensen en dingen, die erbij betrokken zijn, op de plaats waar zij thuishoren.

Het lijk ligt sinds kort onder de grond. In de ziekenboeg van de Bredase Koepel zijn vier Amerikaanse boeven in afzonderlijke cellen opgesloten.

In het Mauritshuis hangen de drie schilderijen, waar alles om begonnen was. Het publiek moet nog even wachten, want BKR-kunstenaars hebben het pand bezet.

Murks boeken liggen weer op nette stapels; Rini's bureaulade is gerepareerd en Everts speculaas heeft op de gedenkwaardige dag de nodige extra energie geleverd.

In de Haagse binnenstad scharrelt de antiquair Puntjes rond tussen een aantal kasten, die hij de vorige avond met behulp van enkele schoten hagel het wormstekige uiterlijk heeft gegeven, dat bij echt antiek behoort. Hij is vroeg opgestaan om klaar te zijn voor het moment dat de eerste rijke Arabische toeristen over de Denneweg zullen slenteren.

Piet Krediet zal deze dag geen oliedollars incasseren. Hij heeft overal naast gegrepen en rust nu, gewikkeld in enkele dekens, op de resten van zijn met Amerikaanse slag vernieuwde zitslaapmeubel.

Adjutant B.M.S. van Praag herinnert zich *opeens* dat hij, door zijn studie, *vergeten* is adjutant Van Boebendaal als GEVONDEN VOORWERP te melden. Hij belt met de Rijswijkse politie en verneemt dat inspecteur Gageldonk zich nog niet gemeld heeft !

Vera Gageldonk slaapt nog. Zij heeft de nodige nachtrust in te halen. De vriend met wie zij vorige avond voor de eerste keer in bed belandde, bleek doordringend te snurken, zodat Vera tegen drie uur in de nacht het samenzijn heeft onderbroken en haar eigen slaapkamer heeft opgezocht.

L

De politieambtenaren en personeelsleden van het SCP, die in dit verhaal een figurantenrol spelen, liggen nog in bed, staan onder de douche of zitten aan het ontbijt. Wel bijzonder matineus is vandaag dr. Becker. Hij is reeds op zijn fiets geklommen en begeeft zich naar Rijswijk, vastbesloten om Oscar Wildes beroemde stelling *Only dull people are brilliant at breakfast* te logenstraffen. Omdat de zeer geleerde en vandaag zeer matineuze medewerker *Arbeid en Culturele Veranderingen* in de gang van dit verhaal nog eenmaal een belangrijke rol vervult, is het zinvol hem op zijn weg te volgen.

Rustig rijdt hij door de Haagse binnenstad, gezagsgetrouw wacht hij voor rode stoplichten, ook al is hij de enige, die op straat te bekennen valt. Dusdoende nadert hij het winkelcentrum *In den Boogaard*, dat van verre aan de twee kantoortorens van WVC te herkennen is. Dat wil eigenlijk zeggen aan één kantoortoren van WVC, want dit Departement heeft één van zijn gebouwen af moeten staan aan het nieuwe *Ministerie van Crisis*. Deze organisatie is door een parlementair initiatief in het leven geroepen met als enig doel de crisis van de jaren tachtig met behulp van deregulering te bestrijden. Dat deed het dan ook en zoals dat gaat met departementen, die op oordeelkundige en selectieve wijze regels afschaffen, het Ministerie van Crisis is steeds machtiger geworden.

De Rijswijkse vestiging van het Ministerie bestond uit het Directoraat Generaal van de Sociale en Culturele Crisis. De leiding had een Directeur Generaal, die reeds lang geleden door morele verdorvenheid was opgevallen. Nog in zijn studententijd was een welmenend pastoor eens op onderzoek uitgegaan. Bij het flakkerend licht van zijn Godslamp was de geestelijke afgedaald in de zwarte ziel van de man, die later een hoge ambtenaar zou worden. Hoewel door het biechthoren gehard in de aanschouwing der zonde, was de mijnwerker des Heren na korte tijd ontsteld naar de psychische oppervlakte teruggekeerd. Sindsdien had niemand het gewaagd om zich te verdiepen in het geestelijk leven van betrokkene. De afschuw ging zelfs zover, dat veel mensen de ware naam der DG vergeten waren. Zij kenden hem uitsluitend bij zijn bijnaam: *Ciske de Rat*.

LI

Ciske werd terzijde gestaan door een plaatsvervanger. De oprichters van het

Ministerie hadden van de particuliere belangenbehartiging een aantal handigheden afgekeken. Een daarvan bestond daaruit, dat men rauwe kwanten als Ciske de Rat liet vergezellen door beleefd lispelende, correcte heertjes, die als enige functie hadden bij de slachtoffers het geschokte vertrouwen in bureaucratie en mensheid enigszins te herstellen. Ook hier was deze ijzersterke formule gevolgd en Ciske verzette geen stap, zonder dat er zo'n toppunt van zoetgevooisde heerachtigheid in de buurt was. Deze schaduw had ook een bijnaam. Men noemde hem *Het Schaaap Veronica*.

Tenslotte herbergt het Rijswijkse gebouw van 'Crisis' ook nog de burelen van de Secretaris Generaal, Mr. Voormolen de la Court de Witt. Ciske en hij haatten elkaar.

'Blij dat ik daar niet werk', denkt Becker als hij langs het Ministerie van Crisis fietst. 'Het SCP is ook niet alles, maar het kan veel erger.'

Als Becker op zijn plaats van bestemming is aangekomen, speelt zich het ritueel van elke ochtend af. Fietsenkelder, fiets sleuteltje, liftknopje, garderobe, hangertje, wandeling naar de kamerdeur. Op kantoor is alles nog vreedzaam. In de bibliotheek zitten Murk Hoekstra, Annemarie van der Zwan en Wilma van den Hengel, die ook vroeg naar het werk gekomen zijn, rustig met elkaar te praten.

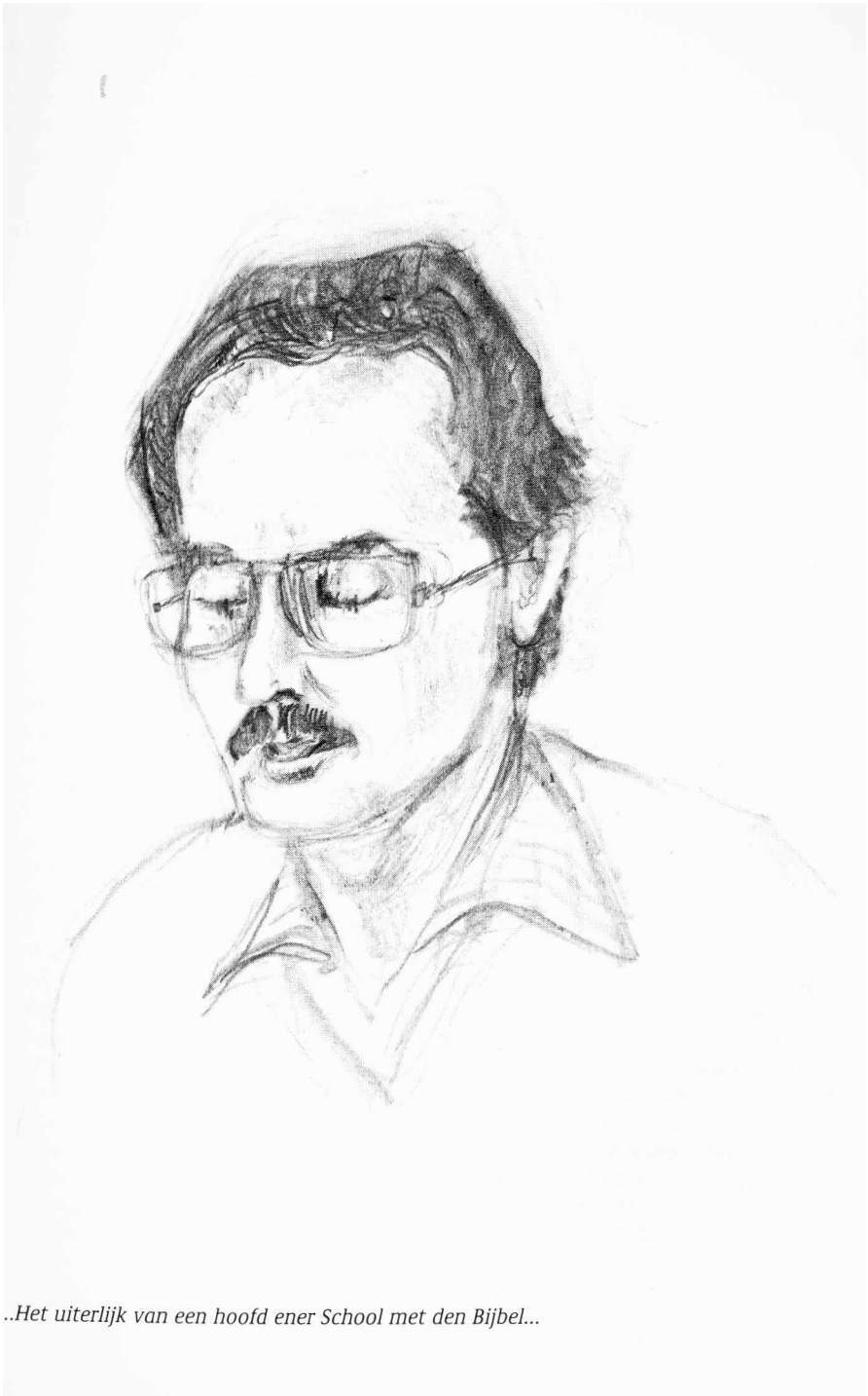
Becker geniet van deze rust. Alles ordelijk, niets kan - goddank - de concentratie op de arbeid verstoren. Hij opent zijn kamerdeur, wil naar binnenlopen, maar blijft met één voet binnen en één voet buiten het vertrek abrupt stilstaan. *WAT - IS - DAT - ???* Op de stoel achter zijn bureau zit een jonge vrouw in elkaar gezakt. Haar rechterhand rust op het telefoontoestel, lang blond haar hangt gedeeltelijk voor haar gezicht, dat weliswaar nog heel knap is, maar dat sinds een harde klap - uitgedeeld met het *Sociaal en Cultureel Rapport 1982* - een eind aan haar leven maakte, toch iets aan schoonheid heeft ingeboet.

Bij de vondst van het eerste lijk heeft Becker zijn kalmte weten te bewaren, maar nu is een dergelijke beheersing hem onmogelijk. 'Weer een dooie op zijn kamer! Weer verhoren! Weer ordeverstoring!' Dit vooruitzicht doet de medewerker *Arbeid en Culturele Veranderingen* in woede ontsteken. Een knetterende vloek rolt bij wijze van uitzondering van zijn lippen. De godslastering weergalmt tot in de verste uithoeken van het SCP. Van schrik gaat in de computerkamer het systeem *down* en het zal die dag niet meer tot activiteit geprikkeld kunnen worden. De drie medewerkers, die in de bibliotheek aan het babbelen waren, komen aanrennen om te zien wat er aan de hand is. 'Daar, daar.....', roept Becker, terwijl hij met priemende vinger naar de dode wijst. Wilma, Murk en Annemarie kijken de kamer in. Het blijft enige tijd stil. Becker staat te trillen op zijn benen, de anderen zien plotseling wit om de neus.

Het zou prettig zijn geweest hier te kunnen vermelden dat de medewerkers van het SCP zich eerst aan enige nobele overpeinzingen over de opeenvolging van leven en dood hadden overgegeven, voordat zij als ordelievende burgers de politiebelden. De werkelijkheid is helaas anders. Evenmin als Becker hebben de anderen zin in een tweede invasie door Vera Gageldonk en consorten.

'Dat moet daar weg!', zegt Murk dan ook.

'Ja, maar hoe?', is de reactie van de twee meisjes.

..Het uiterlijk van een hoofd ener School met den Bijbel..

'Daar vinden wij wel wat op', antwoordt Murk. 'Weet je, Jos', wendt hij zich taktvol tot Becker, 'ik geloof dat je erg geschrokken bent. Ga maar even een eindje om, sigaren kopen of zo. Wij zoeken hier wel een oplossing voor.'

Becker, blij dat deze last hem van de schouders wordt genomen, knikt, haalt zijn jas, pet en handschoenen en verlaat haastig het SCP.

LII

De drie overgebleven medewerkers kijken elkaar aan. Zij zijn nu wel van een briesende wetenschappelijk medewerker verlost, maar het lijk ligt er nog. Hoe krijgen ze dat ongemerkt het gebouw uit en waar moet het naar toe? Het is Wilma, die het begin van de oplossing vindt.

'Ze past vast wel in één van die postzakken van Gijs', zegt ze terwijl zij de afmetingen van het lijk taxeert. Murk en Annemarie zien de mogelijkheden van deze suggestie onmiddellijk in. 's Morgens vroeg kun je zo'n postzak onopvallend over straat vervoeren. Zeker in een wijk waar veel kantoren en Ministeries zijn. De drie beraadslagen verder. Zo'n lijk is natuurlijk zwaar, en slepen met een postzak trekt misschien toch aandacht. Gelukkig beschikt het SCP over een wagentje, waarmee ladingen fotocopieerpapier, dozen met nieuwe publikaties en andere rommel vervoerd worden.

Tien minuten later lopen er drie ambtenaren door *In den Bogaard*. Eén van hen, een man die heel wat weg heeft van het Hoofd ener School met den Bijbel, duwt een wagentje voort, waarop een grote postzak ligt. Naast hem wandelen twee meisjes. De schaarste voorbijgangers besteden totaal geen aandacht aan het trio. Zoiets zie je hier per slot van rekening elke dag.

'Waar moeten we er nou mee naar toe?', vraagt Annemarie bezorgd. Dat is inderdaad het volgende probleem, dat voor de drie opdoemt. Ambtenaren, die ergens op straat een postzak achterlaten of in een plantsoen leegschudden, trekken aandacht. En dat moeten ze vermijden. Eigenlijk zijn er maar twee plaatsen, die een laatste rustplaats voor een volle postzak vormen: een postkantoor of een ander overheidsgebouw. Het postkantoor is uitgesloten, zodat de tweede mogelijkheid overblijft.

Onderdehand zijn Murk, Wilma en Annemarie bij het Ministerie van Crisis aangekomen. Op dit vroege uur is ook daar alles nog rustig. Murk houdt zijn pas in en zegt:

'Zullen we het hier dan maar proberen?'

Langs de sponning van één der grote ramen in de hal gluren de drie voorzichtig naar binnen. Haastig trekken zij hun hoofden terug en kijken elkaar verschrikt aan. Ze hadden het kunnen weten! Achter de balie zit iemand van een particuliere bewakingsdienst. De man is weliswaar oud en lijkt nog half te slapen, maar als ze naar binnen willen, zal hij zeker naar pasjes, bestemming, reden van bezoek en dergelijke gaan informeren. Er valt een diepe stilte, die door Annemarie verbroken wordt.

'Ik lok hem wel weg', zegt ze en meteen loopt ze op de ingang van het Ministerie af.

Ze weet nog niet wat ze precies van plan is, maar plotseling is er een herinnering bij haar opgekomen. Haar vader heeft een winkel in doe-het-zelf artikelen en als klein meisje loerde zij altijd op de komst van handelsreizigers. Wanneer er zo een, voorzien van een zware monsterkoffer, met haar vader stond te praten, dook zij altijd op achter de toonbank. Dan keek zij de bezoeker met engelachtige onschuld aan en zei: 'Dag, ik ben jarig.'

De bezoeker, verlangend bij haar vader in de gunst te komen, streek haar dan steevast over de bol en stopte haar een gulden in de hand met de toevoeging: 'Voor de kleine haar spaarpot. Het komt uit een goed hart.'

Van der Zwan senior had de ondernemingszin van zijn dochter met afkeuring gadeslagen, maar de kleine had haar zinnen zo sterk op een welgevuld spaarvarken gezet, dat hij machteloos stond.

'Zo'n stunt kan ik weer proberen', denkt Annemarie.

De ochtendlijke versuffing van bewaker Dorrestein wordt doorbroken door een heldere stem.

'Dag, dag meneer, kunt u mij even helpen?'

Dorrestein kijkt op, recht in twee grote blauwe ogen, die hem van tussen een rand blond, krullend haar en een ruig jekkertje smekend aankijken.

'Ik ben verdwaald, meneer', zegt de bezitster van de ogen, zonder Dorresteins antwoord af te wachten.

Dorrestein is in één klap klaar wakker. Hij gaat rechtop zitten. Zijn borst wordt enige centimeters breder en hij trekt zijn buik in, voorzover dat mogelijk is.

'Waar moet u dan wezen, jongedame?', informeert hij vaderlijk, terwijl hij zich enigszins over zijn balie vooroverbuigt in de richting van zijn bezoeker. 'O, meneer, ik moet naar de Generaal Spoorlaan. Het is voor een sollicitatie, ziet u. Ik moet precies op tijd zijn en nou kan ik dat adres niet vinden. De buschauffeur zei, dat het hier in de buurt moest zijn, maar ik heb al een kwartier gelopen, al die flats en winkels lijken op elkaar en ik vind het maar niet.'

Dit alles is er in sneltreinvvaart uitgekomen. Het is Dorrestein duidelijk dat het meisje tegenover hem echt in moeilijkheden zit. Er verschijnt een geruststellende glimlach op zijn gezicht.

'Nou, dat is helemaal niet zo moeilijk hoor, de Generaal Spoorlaan is hier vlak om de hoek. Als u bij de stoplichten rechtsaf gaat, vindt u het adres direct.'

Annemarie haalt opgelucht adem. Zij kijkt de portier tegenover haar opnieuw aan en geeft hem met haar blikken de volle laag.

'Zou u mij even kunnen aanwijzen waar het precies is, meneer? Kunt u niet even met me meelopen?'

Dorrestein mag eigenlijk zijn balie niet verlaten, maar hij meent in één der blauwe ogen het begin van een traan te zien. Alle plichtsbesef smelt weg.

'Ik loop wel even mee naar buiten.'

De portier voegt de daad bij het woord en even later staan Annemarie en hij een eindje van de hoofdingang af op het trottoir. Dorrestein duidt met brede gebaren de weg uit.

Intussen zijn Wilma en Murk met de postzak tussen zich in haastig naar binnen gerend. De twee SCP-ers en hun postzak met sterk afgekoelde inhoud worden door één van de grote liften langzaam naar de top van het Ministerie gebracht. Op de

hoogste verdieping, stappen de twee uit de lift. Daar, dicht bij Onze Lieve Heer, zetelen de hoogste gezagsdragers van het Ministerie.

De twee sjoeren de postzak haastig de lift uit. Zij slepen hem over de vaste vloerbedekking naar de eerste de beste kamer, waarvan de deur open staat. Het is een luxueus ingericht vertrek. Zwaar tapijt, gerieflijke fauteuils, koperen asbakken en aan de muur een oud schilderij van een zeventiende eeuwse dronkaard, die Frans Hals als model voor de apostel Paulus heeft gebruikt. Murk en Wilma ontdoen de postzak van het lijk. Het lichaam zetten ze met enige moeite neer in één der fauteuils. Daarna zoeken ze de lift weer op, de dode oog in oog met de curieuze heilige aan de muur achterlatend.

‘Dat was dan dat’, zegt Murk opgelucht, terwijl hij in de lift staand de postzak opvouwt. Wilma knikt alleen maar. Ze hoopt dat Annemarie de bewaker lang genoeg bezig heeft kunnen houden.

Wilma, Annemarie en Murk lopen terug naar het SCP. Op het eerste gezicht niets anders dan drie ambtenaren, die een grote zending post hebben weggebracht. Karretje voortduwend met daarop een keurig opgevouwen postzak. Hoogstens zouden zij door onderdrukt gegiechel kunnen opvallen.

LIII

Kort daarop arriveren Ciske de Rat en zijn schaduw, het Schaap Veronica, bij het Ministerie. Op de bovenste verdieping wacht hen een buitengewone verrassing. Ciske doet de deur van zijn kamer open. Het Schaap is met hem meegelopen om de snode plannen voor deze dag nog even door te nemen. Zodoende staan ze beiden plotseling te kijken naar het lichaam van een jonge vrouw. Ze is kennelijk dood en haar glazige ogen zijn gericht op Ciske’s kostbare wandversiering. De consternatie is groot.

‘Bèh, bèh, bèhèhèh’, blaast het Schaap Veronica ontsteld. Ciske is even met stomheid geslagen, maar hij weet zich snel van de schok te herstellen. Zijn blikken glijden van links naar rechts over de gang en blijven als vanzelf rusten bij de ingang van de kamer van de Secretaris Generaal, Mr. Voormolen de la Court de Witte. Daar is nog niemand aanwezig. In Ciskes ogen verschijnt een geel licht en terwijl het Schaap Veronica voortjammert, zegt hij eenvoudig:

‘Zo, zo, daar zullen wij eens een nuttig gebruik van maken.’

LIV

Op het SCP zit Dr. Becker weer achter zijn bureau. Een kleine wandeling en de aanschaf van een kist *Summa Cum Laude* sigaren hebben hem gekalmeerd. Bovendien heeft Murk hem zojuist met een knipoog verzekerd dat alles in orde is. Zie je wel, het is maar goed dat hij zich nergens mee bemoeit heeft. Aan Murk kon je veel toevertrouwen. En ach, of je nou een lijk of een boek wegborg, zoveel verschil zou daar toch niet tussen zijn. Jammer alleen, dat de twee meisjes het gezien hadden. Hij hoopte maar dat ze inmiddels een beetje over de schok heen zouden zijn. Zoiets is toch niets voor zwakke, nerveuze vrouwen. Vol welbehagen doet Becker een trekje aan de eerste sigaar uit het nieuwe kistje.

..Eindelijk samenhang...

De geurige rook kringelt rond zijn wijd opengesperde neusgaten. Hij strekt zijn hand uit naar de vellen papier met berekeningen, die zijn zoveelste poging zijn om aan te tonen dat er een regelmaat in culturele veranderingen bestaat. Dan rinkelt de telefoon. Een collega van het Ministerie van Crisis heeft opwindend nieuws.

Op hetzelfde moment rinkelen door *heel* ambtelijk Den Haag de telefoons. Het nieuws gaat als een lopend vuurtje rond. De tamtams roffelen. Commiezen, referendarissen en administrateurs smiespelen. Hoofdadministrateurs en nog hoger geplaatsten fronsen de wenkbrauwen. De geruchtenfabriek draait op volle toeren. Naar het schijnt heeft de Secretaris Generaal van *Crisis* zijn jonge vrouw vermoord!

Zodra het bericht hem bereikt, denkt adjunct-directeur Aat Nauta opgelucht: 'Eindelijk samenhang in de dagelijkse problemen en gebeurtenissen.'

Nawoord

Hoera, het Sociaal en Cultureel Planbureau bestaat tien jaar. Dat leek een aardige aanleiding om een *echte* publikatie tot stand te brengen. Vermoedelijk is er in de tien jaar dat het SCP bestaat nog nooit een publikatie van het Bureau verschenen, waaraan zoveel mensen een inhoudelijke bijdrage hebben geleverd. Het *Sociaal en Cultureel Rapport* kan er niet aan tippen. Zelfs de *Atlas* -inspanningen verbleken. De *Profijt* -studie kan niet in de schaduw staan van wat hier is verricht. Voor u ligt het resultaat. Het is bedoeld voor de medewerkers en oud-medewerkers van het SCP. Buitenstaanders begrijpen er waarschijnlijk niet veel van. En zo hoort het ook. Aan dit boek werkten de volgende auteurs mee: (alfabetische volgorde) Kees Bakker, Jos Becker, Lucie Bor, Jan Godschalk, René Goudriaan, Murk Hoekstra, Bep van der Horst, Gerda Idsinga, Mieke Kramer, Aat Nauta, Rini van Paassen, Carlo van Praag, Reneé van der Roest, Leendert Ruitenbergh, Adriaan van der Staay, Frank van Tulder, Vic Veldheer en Annemarie van der Zwan. Wim Knulst maakte de tekeningen. Woeki Choy regelde de produktie. Wilma van den Hengel verzorgde het typewerk voor dit *Steekwerk* nummer 1. Voorlopig zal dit wel de eerste en de laatste publikatie in deze nieuwe reeks zijn. De oplage bedraagt 150 exemplaren. Dit is uw unieke exemplaar, genummerd:

Rijswijk, januari 1984

Flip de Kam
Reinjan Mulder
Els van der Wal
Caspar Wiebrens